

HRVATSKI *glasnik*

Godina XXX, broj 20–21

28. svibnja 2020.

cijena 200 Ft

FOTO: TIMEA HORVAT

Križevski dani u Gornjem Četaru

17. stranica

Izvanredno stanje: odluke bez Skupštine HDS-a
4. – 5. stranica

Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika
10. – 11. stranica

Novosti iz Lukovišća

18. stranica

Ono što misliš, postaješ

Nikad ranije nisu se toliko jasno dovidile u pitanje demokracija, solidarnost, odgovornost pojedinca i političkih lidera kao danas. Politička bahatost i umjetno poticanje mržnje i straha postali su naše svakodnevno iskustvo i borba. Čovjek se u moru laži i prijevare pita: kako preživjeti nemoralne ljudske poteze i djela koja manipuliraju društvom? Gdje su granice tolerancije? Radikalne društvene promjene oduvijek su tražile hrabre, nepokoljebnije pojedince ili skupine, koje su se s čvrstim stavovima borile za slične životne ciljeve. Bezbroj ideologija kroz povijest čovječanstva svjedoči kako su se pojedinci potaknuti inovativnim idejama, kreativnim i naprednim razmišljanjem okupljali pod istim zastavama kako bi svijet učinili podnošljivijim za život. Pritom ne mislim na političke stranke, nego na filozofske i umjetničke škole.

Iza nas je bezbroj polemika i dijaloga, a mi se još uvijek pitamo: zar je mreža uhljeba toliko gusto pletena? Zar doista „svi imaju svoju cijenu“? „Korona-šok“ je poput eksplozije rasvijetlio naše mračne misli i možda donio odgovore na pitanja. Shvatili smo da je promjena na globalnoj razini tek puka iluzija. Znamo da su iluzije opasne upravo zbog njihove savršenosti. Što smo shvatili i naučili za vrijeme pandemije? S jedne strane političare treba pozvati na preispitivanje globalnih ciljeva, vrijednosti, gospodarskih sustava i savjesti (ako ju imaju), jer čovječanstvo naprosto troši više prirodnih resursa nego što planet Zemlja može omogućiti. Ekološka stopa, naime, nije oznaka za veličinu naših cipela, već je znanstveni pokazatelj ljudske potrošnje. Zašto ovaj ubitačni životni tempo čovječanstvo dovodi do sloma? Kako smo postali samo puke brojke i postoci, dok uhljebi čak i u ovim teškim vremenima misle jedino na svoje rođake, prijatelje i „stražnjicu“? S druge strane naši su najvažniji životni potencijali sigurnost, zdravlje, obitelj i ljubav. A kad smo nezadovoljni ili imamo loš dan uvijek možemo pronaći spas u umjetnosti, dok su za borbu tu potezi kistom, oštro pero i snaga riječi: Jer vjerodostojne su Budine riječi „Ono što misliš, postaješ. Ono što osjećaš, privlačiš. Ono što zamisliš, stvoriš.“

Kristina

Glasnikov tjedan

Državno tajništvo za odnose s vjerskim i narodnosnim zajednicama pri Uredu predsjednika Vlade zbog pandemije koronavirusa i uvedenog izvanrednog stanja donijelo je nekoliko odluka koje se tiču ranije

održavanje ne bude moguće niti u ljetnom, jesenskom ili ranozimskom razdoblju – stvoriti pretpostavke za prenamjenu sredstava dobivenih za narodnosne kampove i društvene programe.

Dana 8. svibnja povučena su sredstva koja su korisnicima odobrena u dvije programske kategorije (društveni projekti i narodnosni kampovi). Izuzev nekih projekata, kao što je primjerice obnova križeva kraja putaša. Državno tajništvo istodobno je objavilo poziv na dostavu projektnih ideja za dobivanje potpore u svrhu poticanja investicija te aktivnosti održavanja i obnove u području kulture, javnog obrazovanja,

odobrenih potpora.

Mjere za zaštitu zdravlja i života mađarskih državljana odnose se i na ovogodišnje narodnosne kampove i društvene projekte financirane iz Fonda „Gábor Bethlen“. Državno tajništvo dalo je, 20. ožujka, upute za provedbu projekata programa referentnih oznaka NEMZ-KUL-20 i NEMZ-

„Povučena su sredstva koja su korisnicima odobrena u dvije programske kategorije (društveni projekti i narodnosni kampovi).“

TAB-20, u kojima se – ukoliko to epidemiološka situacija dopušta – poziva na održavanje planiranih aktivnosti u originalnim terminima ili promjenu vremena održavanja: prvenstveno se predlaže premještanje proljetnih i ljetnih kampova te društvenih programa u jesensko ili ranozimsko razdoblje.

Narodnosne zajednice pozivale su se na odgađanje jezičnih kampova u matičnim zemljama i reprogramiranje projekata, uz napomenu da će se u slučaju nepovoljnih epidemioloških uvjeta – ukoliko njihovo

održavanje ne bude moguće niti u ljetnom, jesenskom ili ranozimskom razdoblju – stvoriti pretpostavke za prenamjenu sredstava dobivenih za narodnosne kampove i društvene programe. Dana 8. svibnja povučena su sredstva koja su korisnicima odobrena u dvije programske kategorije (društveni projekti i narodnosni kampovi). Izuzev nekih projekata, kao što je primjerice obnova križeva kraja putaša. Državno tajništvo istodobno je objavilo poziv na dostavu projektnih ideja za dobivanje potpore u svrhu poticanja investicija te aktivnosti održavanja i obnove u području kulture, javnog obrazovanja, znanosti i bogoštovlja, a u cilju očuvanja narodnosnih identiteta. Radi se o fondu vrijednom 400 milijuna forinti za provedbu projekata u razdoblju između 1. siječnja 2020. i 30. lipnja 2021. godine: financiraju se projekti obnove i održavanja nekretnina od interesa za narodnosne zajednice, a iznos pojedinačnih potpora kreće se između minimalnih 500 000 i maksimalnih 2 000 000 forinti.

Ovih dana stižu nam vijesti o predstojećem ukidanju izvanrednog stanja, otvaraju se vrtići, škole, bazeni, restorani i turistički objekti, a mogu se održavati i kampovi. Mogu se tiskati knjige, omogućena su istraživanja u arhivima, pa i održavanje koncerata na otvorenom.

Branka Pavić Blažetin

POZIV HDS-a

Sukladno Pravilniku za dodjelu odličja Hrvatske državne samouprave, pozivamo članove i odbore Skupštine, područne hrvatske samouprave, hrvatske manjinske samouprave, hrvatske udruge i hrvatske ustanove da dostave svoje prijedloge za dodjelu odličja.

Prijedloge možete dostaviti u sljedećim kategorijama:

1. Za istaknutu djelatnost u području hrvatskog odgoja i obrazovanja u Mađarskoj;
2. Za istaknutu djelatnost u području hrvatske kulture u Mađarskoj;
3. Za hrvatsku mladež u Mađarskoj;
4. Za istaknutu djelatnost u području hrvatskog društveno-političkog života u Mađarskoj.

Odličje se dodjeljuje za istaknute rezultate onim pojedincima, kolektivima, udrugama i ustanovama koje su se svojim radom i djelatnošću posebno istakle u polju jačanja hrvatske nacionalne svijesti, pridonijele razvoju hrvatskoga jezika i kulture, te se za njih vežu istaknute osobne i kolektivne zasluge. Jedan predlagatelj ima pravo predložiti samo jednoga kandidata. Prijedlog za odličje predaje se na obrascu koji možete naći na web-stranici: www.horvatok.hu

Prijedlog za dodjelu odličja treba stići na adresu Ureda Hrvatske državne samouprave, 1089 Budimpešta, Bíró L. u. 24, e-mail: hds@horvatok.hu, najkasnije do 15. lipnja 2020. godine.

Ustanove Hrvatske državne samouprave

Hrvatski pedagoški i metodički centar

Hrvatski pedagoški i metodički centar i u vrijeme korona-krize pruža podršku hrvatskim odgojno-obrazovnim ustanovama. Centar je u nastaloj situaciji češće informirao ravnatelje i djelatnike ustanova o izmjenama Nacionalnog kurikulumu i zakonskim promjenama vezanim uz narodnosno školstvo, te davao preporuke o online nastavi hrvatskog jezika. Ravnateljica Žanet Vörös i suradnica Anica Popović Biczak zajedno s drugim stručnjacima za hrvatsko narodnosno školstvo radile su na izmjenama i dopunama smjernica hrvatskog narodnosnog odgoja i obrazovanja (koje su od svibnja dostupne svim ustanovama), te ažuriranju okvirnih programa za dvojezične škole i škole s predmetnom nastavom hrvatskog jezika, omogućivši time svim ustanovama izradu vlastitih okvirnih nastavnih programa.

Nakon što je u Mađarskoj stupio na snagu novi Nacionalni kurikulum - koji se od početka nove školske godine 2020./21. uvodi u 1., 5. i 9. razredima - Metodički centar započeo je pripreme za njegovu implementaciju u sustav narodnosnog odgoja i obrazovanja, saznali smo telefonom od ravnateljice Žanet Vörös. Na svu sreću, sastanci i konzultacije s učiteljima i nastavnicima hrvatskih školskih ustanova, na kojima se raspravljalo o nužnim izmjenama i dopunama smjernica i izradi okvirnih programa nastave hrvatskog jezika i književnosti, odnosno narodopisa održani su još prije nastupanja pandemije. Ravnateljica Centra istodobno je sudjelovala i na sjednicama Državnog manjinskog vijeća te obavila konzultacije sa savjetnikom za unapređenje hrvatskog manjinskog školstva pri HDS-u dr. sc. Timeom Bockovac, predsjednikom Državnog manjinskog vijeća Gaborom Győrváriem, ravnateljem Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj dr. sc. Stjepanom Blažetinom i predsjednikom HDS-ovog Odbora za školstvo Josom Ostrogoncem. Kroz konzultacije nastojala je upoznati njihova stajališta i prijedloge o promjenama i nadopuni smjernica, kao i izradi okvirnih programa u cilju kvalitetnijeg obrazovanja u narodnosnim hrvatskim školama u Mađarskoj. Komunikaciju je otežavala mjera socijalne distance koja je uvedena radi suzbijanja širenja zaraze, no prethodni sastanci i dostavljeni prijedlozi predstavljali su kvalitetnu osnovicu za izmjenne smjernice i ažuriranje Okvirnog nastavnog programa. Nadležnom ministarstvu predloženo je da izradi 80 posto programa, dok će preostalih 20 posto pojedinačno dodati svaka škola, i to prema svom lokalnom programu. Od navedenih promjena ravnateljica je istaknula samo one najvažnije: spojena su određena kompetencijska područja (npr. stjecanje spoznaja i učenje, kritičko razmišljanje i pitanja za usmjeravanje refleksije). Dosadašnje kompetencije dopunjene su kompetencijama kreativnosti te društvenim i digitalnim kompetencijama, koje se ugrađuju i u ostala područja. S ciljem jačanja komunikacijskih i jezičnih kompetencija učenika i u narodnosne smjernice dvojezičnih škola uvedene su opće (svakodnevne) teme. U predmet narodopisa ugrađena je tema orijentacije u prostoru i vremenu. Stručnjaci za odgoj i obrazovanje pri Savezu državnih manjinskih samouprava 17. veljače na zajedničkoj sjednici postigli su konsenzus po pitanju prijedloga narodnosne satnice. U međuvremenu škole su prešle na online nastavu, pa je Centar ubrzo izradio Facebook profil na kojem se objavljuju pomoćni materijali za digitalnu nastavu. U dogovoru s izdavačkom kućom Alfa iz Zagreba omogućen je pristup šifri za digitalne udžbenike MozaBook, što je za nastavnike od velike koristi. Udžbenici su jako dobri, animacije se mogu koristiti besplatno do 15. lipnja, za što je dovoljno instalirati program. Centar je prošle godine bio suorganizator Hrvatskih jezičnih kampova u Odmaralištu „Zavičaj“ u

Vlašićima, no zbog nastale situacije ove godine ih neće biti, rekla je ravnateljica, naglasivši kako se nada da će se jesensko usavršavanje hrvatskih učitelja već moći održati, a radi što učinkovitijeg uvođenja novog programa Centar planira i neka druga usavršavanja. *beta*

OBAVIJEST

Koristimo prigodu prenijeti Vam informaciju o pokretanju humanitarne akcije za pomoć Klinici za dječje bolesti u Zagrebu, ul. Vjekoslava Klaića 16, a u organizaciji udruge „Porta Charity“. Kao što Vam je poznato, u razornom potresu koji je 22. ožujka 2020. g., pogodio Zagreb, nažalost, znatno je oštećena i Klaićeva bolnica. Između ostaloga, evakuirana je u potpunosti zgrada u kojoj se nalazila kirurgija, vrlo važna za operacije teže oboljele djece.

Stoga skrećemo Vašu pozornost na link kojeg je bolnica objavila na svojim mrežnim stranicama, putem kojega zainteresirani darovatelji iz inozemstva mogu uplatiti novac za obnovu bolničkih prostora stradalih u potresu i nabavu uređaja: <https://www.kdb.hr/zelite-donirati>

Podsjećamo ujedno i na akciju „Zajedno za Zagreb“ i račun koji je Vlada Republike Hrvatske otvorila za prikupljanje novčane pomoći u cilju šire obnove grada Zagreba i njegove okolice. Detalji akcije dostupni su na mrežnim stranicama Veleposlanstva Republike Hrvatske u Mađarskoj: <http://hu.mvep.hr/hr/vijesti-i-najave/obavijest-o-otvaranju-racuna-za-donacije-financijskih-sredstava-u-akciji,60437.html>

Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Mađarskoj

Dječja bolnica Klaićeva sada treba TEBE!

Priključite se zabavi na humanitarnom streamu i osvojite nagrade
www.twitch.tv/porta7511

Utorak, 05.05.2020. s početkom u 11:00.

Trajanje: 12 sati

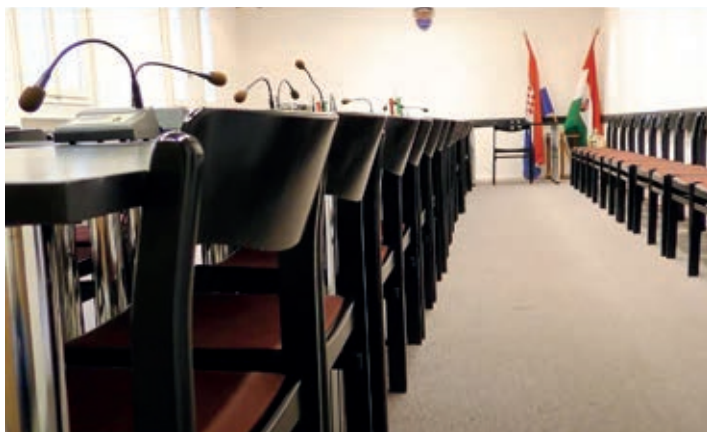
Pravo odlučivanja i ovlasti za vrijeme izvanrednog stanja prešle na predsjednika Skupštine HDS-a Ivana Gugana

Prema Uredbi Vlade br. 40/2020. (III.11.) za vrijeme izvanrednog stanja na snazi su posebni propisi koji među ostalim uređuju rad narodnosnih samouprava. Posebni propisi temelje se na dva zakona iz 2011. godine, stavku 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII. i stavku 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX, prema kojima ovlasti i pravo odlučivanja Skupštine Hrvatske državne samouprave za vrijeme izvanrednog stanja prelaze na predsjednika HDS-a.

Predsjednik Hrvatske državne samouprave o provedbi Uredbe Vlade od 30. travnja 2020. zastupnike Skupštine izvijestio je elektroničkim putem. Zastupnici Skupštine svoje primjedbe i prijedloge za dopunu predloženog dnevnog reda mogli su dostaviti elektroničkom poštom najkasnije do 25. travnja 2020., a prethodno su im dostavljeni i pripadajući pismeni materijali. Predložen je sljedeći dnevni red: 1. Izvješće predsjednika o radu između dvaju zasjedanja Skupštine, izvješće o izvršenju odluka kojima je rok istekao, izvješće o odlukama za koje je bio ovlašten predsjednik; 2. Izvješće o djelovanju županijskih udruženja hrvatskih samouprava za 2019. godinu; 3. Izvješće o djelovanju unutarnje kontrole za 2019. godinu; 4. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog vrtića, osnovne škole i učeničkog doma Santovo za 2019. godinu; 5. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma Miroslava Krležića za 2019. godinu; 6. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj za 2019. godinu; 7. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog kluba Augusta Šenoje za 2019. godinu; 8. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Muzeja sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj za 2019. godinu; 9. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Kulturno-prosvjetnog centra i odmarališta Hrvata u Mađarskoj za 2019. godinu; 10. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog kulturno-prosvjetnog zavoda Stipan Blažetin za 2019. godinu; 11. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog kulturnog i sportskog centra Josip Gujaš Džuretin za 2019. godinu; 12. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Kulturnog centra bačkih Hrvata za 2019. godinu; 13. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog pedagoškog i metodičkog centra za 2019. godinu; 14. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatskog vrtića i osnovne škole Mate Meršić Miloradić za 2019. godinu; 15. Prihvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Ureda Hrvatske državne samouprave za 2019. godinu; 16. Pri-

hvaćanje izvješća o radu i financijskog izvješća Hrvatske državne samouprave, ureda i institucija za 2019. godinu; 17. Prihvaćanje bilance tvrtke Zavičaj d.o.o. za 2019. godinu; 18. Prihvaćanje bilance pečučkog Hrvatskog kazališta n.d.o.o. za 2019. godinu; 19. Prihvaćanje bilance Neprofitnog poduzeća Croatica za 2019. godinu; 20. Izvješće i donošenje odluka o prijedlozima Vlade kontrole o djelovanju Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma Miroslava Krležića; 21. Rasprava o prihvaćanju potpora dobivenih od Ureda predsjednika Vlade; 22. Izmjene i dopune proračuna Hrvatske državne samouprave, ureda i institucija za 2020. godinu; 23. Odluka o pristiglim ponudama putem javne nabave za proširenje zgrade Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma Miroslava Krležića; 24. Obavijest o kontroli Državnog ureda za reviziju o stanju i djelovanju pečučkog Hrvatskog kazališta; 25. Usvajanje odluke o raspisivanju natječaja za popunu radnog mjesta ravnatelja Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj; 26. Rasprava o uvjetima davanja socijalne povlastice te o naknadi za topli obrok u odgojno-obrazovnim institucijama u održavanju Hrvatske državne samouprave; 27. Usvajanje odluke o pokretanju maksimalnog broja grupa u 2020/2021. odgojnoj godini u predškolskim odgojnim institucijama u održavanju Hrvatske državne samouprave; 28. Usvajanje odluke o pokretanju maksimalnog broja razreda u 2020/2021. školskoj godini u obrazovnim institucijama u održavanju Hrvatske državne samouprave; 29. Usvajanje odluke o pokretanju maksimalnog broja grupa u 2020/2021. odgojnoj godini u učeničkim domovima u održavanju Hrvatske državne samouprave; 30. Rasprava o programu usavršavanja pedagoga obrazovnih institucija u održavanju Hrvatske državne samouprave i 31. Razno. Na upite zastupnika u vezi dnevnog reda predsjednik Gugan odgovorio je telefonom ili elektroničkom poštom, dok prijedloga za izmjenu dnevnog reda nije bilo.

Predsjednik Skupštine Hrvatske državne samouprave Ivan Guban sukladno stavku 1. i 2. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX. iz 2011. godine i stavku 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII. iz 2011. godine naložio je izradu izvješća predsjednika o radu u razdoblju između dvije Skupštine, izvješća o provedbi odluka kojima je istekao rok, izvješća o odlukama u nadležnosti predsjednika te njihovo dostavljanje zastupnicima. Prihvaćena su izvješća o radu udruženja hrvatskih samouprava Đurško-mošonsko-šopronske, Šomođske, Bačko-kiškunske, Baranjske i Zalske županije za 2019. godinu, izvješće o djelovanju unutarnje kontrole za 2019. godinu te Pedagoški program Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma Miroslava Krležića kao ustanove u vlasništvu HDS-a prema nadzoru Vlade koji je proveden 2019. godini. Nadalje, donesene su odluke o maksimalnom broju grupa u predškolskim odgojnim institucijama u vlasništvu Hrvatske državne samouprave u odgojnoj godini 2020.-2021. i

maksimalnom broju grupa u učeničkim domovima u vlasništvu Hrvatske državne samouprave u školskoj godini 2020.-2021. Sukladno stavku 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII., stavku 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX te odredbama Zakona o zaštiti maloljetne djece i starateljstvu iz 1997. godine usvojena je odluka o uvjetima socijalnih beneficija i naknadi za tople obroke u odgojno-obrazovnim institucijama u vlasništvu Hrvatske državne samouprave, potvrđeno je prihvaćanje financijske potpore Ureda predsjednika Vlade za I. investicijsku fazu u santovačkom Hrvatskom vrtiću, osnovnoj školi i učeničkom domu, pri čemu je naložena izrada potrebne dokumentacije. Prihvaćene su i izmjene proračuna Hrvatske državne samouprave, ureda, medija i institucija za 2020. godinu s rashodima od 1 991 920 497 i prihodima od 1 991 920 497 ft. U skladu sa stavkom 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII. i stavkom 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX te člankom 115. Zakona o javnoj nabavi u vezi „Razvoja pečuške Hrvatske škole“ odlučeno je kako slijedi: 1. prihvaćen je dokument „Sažetak ocjena ponuda“ i naložena dostava dokumentacije ponuditeljima, 2. provest će se novi postupak javne nabave, izraditi dokumentacija i aktualizirati plan javne nabave, a prema pravilniku Hrvatske državne samouprave o javnim nabavama nalaže se pokretanje novog postupka za projekt „Razvoj pečuške Hrvatske škole Miroslav Krleža“ u skladu s ponudbenom dokumentacijom, njezinim prilozima, pozivom za dostavu ponuda i izvedbenim projektima. Prema stavku 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i

drugih povezanih zakona br. CXXVIII. i stavku 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX. te izmjenama Zakona o narodnostima br. CLXXIX. iz 2011. godine naloženo je otvaranje natječaja za radno mjesto ravnatelja Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj. U skladu sa stavkom 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII. i stavkom 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX. prihvaćena je odluka o maksimalnom broju grupa u učeničkim domovima u vlasništvu Hrvatske državne samouprave u školskoj godini 2020.-2021. Prihvaćeni su nadalje Pravilnik o plaćama, naknadama i drugim materijalnim pravima radnika neprofitnog poduzeća Hrvatsko kazalište Pečuh, proračun kazališne predstave dviju jednočinki A.P. Čehova „Medvjed“ i „Prosidba“, koja se financira iz natječaja Ureda predsjednika Vlade i Ministarstva ljudskih resursa te program usavršavanja pedagoga obrazovnih institucija u vlasništvu Hrvatske državne samouprave.

Sukladno stavku 4. članka 46. Zakona o izmjenama Zakona o zaštiti i spašavanju i drugih povezanih zakona br. CXXVIII. i stavku 1. članka 153. Zakona o narodnostima br. CLXXIX. odlučeno je sljedeće: 1. izvješća o radu i financijska izvješća Hrvatske državne samouprave, ureda i institucija za 2019. godinu podnose se na prvoj Skupštini nakon ukidanja izvanrednog stanja, 2. prema Zakonu C o računovodstvu iz 2000. godine poslovna izvješća gospodarskih društava u vlasništvu Hrvatske državne samouprave Neprofitnog poduzeća Croatica, Zavičajna d.o.o. i Neprofitnog poduzeća Hrvatsko kazalište Pečuh podnose se na prvoj Skupštini HDS-a nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Kristina Goher

Poziv na dostavu projektnih prijedloga za dodjelu posebnih proračunskih sredstava u svrhu investicija, obnove i održavanja u 2020. godini u okviru narodnosnog programa referentne oznake NEMZ-BER-20.

Kako se ističe u pismu Miklósa Soltésza, državnog tajnika za odnose s vjerskim zajednicama i narodnostima pri Uredu predsjednika Vlade „cilj Vlade je razvitak države i jačanje naroda, pri čemu se oslanja i na narodnosti koje žive u Mađarskoj. Ustav naše domovine obvezuje nas na njegovanje i zaštitu jezika i kulture narodnosti.“ U uvodnim odredbama Zakona o pravima narodnosti br. CLXXIX. iz 2011. ističe se kako Mađarska zaštićuje narodnosti, omogućuje im njegovanje kulture, upotrebu materinskog jezika, obrazovanje na materinskom jeziku te kolektivno sudjelovanje u javnom životu, promičući ostvarenje kulturne autonomije. U skladu s tim načelima Državno tajništvo za odnose s vjerskim zajednicama i narodnostima putem poziva na dostavu projektnih ideja želi procijeniti potrebu za proračunskim sredstvima za provedbu investicijskih projekata te projekata obnove i održavanja u 2020. godini u krugu bugarske, grčke, hrvatske, poljske, njemačke, armenske, rumunjske, rusinske, srpske, slovačke, slovenske i ukrajinske narodnosti, kao i mogućnosti unapređe-

nja domaćih malih i srednjih poduzeća te gospodarstva. Potpora je namijenjena za poticanje investicija, održavanje i obnovu u području kulture, javnog obrazovanja, znanosti i vjerskih aktivnosti u cilju očuvanja narodnosnih identiteta. Proračunska potpora isplaćuje se za provedbu projekata u razdoblju između 1. siječnja 2020. i 30. lipnja 2021. godine.

Podupiru se sljedeći projekti:

- investicije, obnova i održavanje nekretnina u mjestu sjedišta podnositelja, od interesa za narodnosnu zajednicu ili
- investicije, obnova i odražavanje nekretnina u vlasništvu podnositelja ili institucije.

Iznos potpore kreće se između minimalnih 500 000 i maksimalnih 2 000 000 ft. Svaka institucija može podnijeti samo jedan zahtjev za dodjelu potpore.

Prijedloge mogu dostavljati mjesne i lokalne samouprave, proračunski subjekti koji prema osnivačkom dokumentu obavljaju narodnosne znanstvene, kulturne, folklorne, odgojno-obrazovne i

muzejske aktivnosti ili održavaju sakralne zbirke (muzeji, zbirke i javne izložbe, zavičajne kuće i javne knjižnice) te civilne udruge i zaklade koje prema statutu obavljaju narodnosne kulturne, obrazovne i folklorne aktivnosti. Prijedlozi se dostavljaju elektroničkim putem kroz sustav EPER, na platformi Fonda „Gábor Bethlen“. Državno tajništvo poziva predlagatelje da prouče upute koje se nalaze na mrežnoj stranici Fonda. Sustav EPER za podnošenje prijedloga otvoren je od 15. svibnja 2020. u 8:00 sati, a rok za dostavu prijedloga elektroničkom poštom je 5. lipnja 2020. 23 sata i 59 minuta.

Za pomoć se obratite na broj telefona +36 1 795 5400 ili elektroničkom poštom na adresu nemzetisegek@bgazrt.hu.

k.g.

Rad institucija i poduzeća u vlasništvu Hrvatske

Neprofitno poduzeće „Croatica“ za kulturnu, informativnu i izdavačku djelatnost

Nakon konzultacija s predsjednikom Hrvatske državne samouprave Ivanom Guganom zbog izvanredne situacije pandemije koronavirusa poduzeće do daljnjeg radi izmijenjenom dinamikom. Kulturne priredbe obilježavanja 20. obljetnice postojanja Croatica planirane u Budimpešti i po regijama odgađaju se za jesen, središnja priredba bit će koncert klape Intrade 9. listopada u Centru Sándor Kőrösi Csoma. U pripremi su dva rukopisa, „Od Ogulina do Budimpešte“ Živka Mandića i školsko pomagalo „Slikovni rječnik“ za 1. razred osnovne škole s 400 natuknica urednika Čabe Horvatha. Izmijenjen je i način rada Medijskog centra Croatica: Hrvatski glasnik, tjednik Hrvata u Mađarskoj od 2. travnja izlazi kao dvobroj, dok Facebook profil i mrežna stranica tjednika funkcioniraju nesmetano. Internetski radio Croatica emitira utorkom u 18 sati, reprize emisija su sutradan u 10 sati. Internetska televizija Croatica s priložima se javlja tjedno jedanput. U ostalim segmentima rad MCC-a je nepromijenjen. Računovodstvo radi tjedno jedanput, ostalim danima obavljaju se administrativni poslovi. Dežurstvo se održava putem telefona i elektroničke pošte. „Svi djelatnici dva dana tjedno su na godišnjem odmoru“, rekao je ravnatelj Čaba Horvath.

Hrvatski kulturno-prosvjetni zavod „Stipan Blažetin“

Hrvatski kulturno-prosvjetni zavod „Stipan Blažetin“, slično drugim kulturnim ustanovama Hrvatske državne samouprave svoje planirane programe odgađa zbog pandemije, izvijestila nas je ravnateljica Zorica Matola Prosenjak. Zavod je u suradnji s drugim organizacijama 28. ožujka trebao održati „Predsmotru Međimurske Popevke“, ali je priredba zbog poduzetih državnih mjera za suzbijanje epidemije otkazana. Jednako tako odgođeni su i drugi programi, „Regionalno natjecanje u kazivanju stihova i proze“, Kazališna predstava za djecu „Kuhari“ i kazališna predstava „Bunjevački blues“ u izvedbi Hrvatskog kazališta Pečuh. Planirana je i uskrсна radionica bojenja jaja u suradnji s Kulturnim centrom „Josip Gujaš Džuretin“, koja se također nije mogla održati. Odgađaju se i priredbe planirane za kasnije razdoblje, tako će se „II. Hrvatski državni dječji i folklorni festival“ umjesto svibnja vjerojatno održati u jesen. Za ljeto su predviđeni „Hrvatski jezični kamp“ i „Puhački kamp za djecu“. Prema zadnjim uputama stožera one se mogu održati i ukoliko će biti dovoljan broj prijavljenih mi ćemo organizirati. Svi programi ovise o epidemiološkoj situaciji. Zavod je prijavio natječe za „Županijsko natjecanje u kazivanju stihova i proze“ i „Dane kajkavskog narječja“, koji će se vjerojatno održati u jesen. Za mlade puhače, kojima je od veljače ove godine omogućeno učenje glazbe u Zavodu, osim nastavka muzičkog školovanja jednom tjedno održavani su i sati komorske glazbe, a osnovan je i mali puhački sastav, što se u sadašnjim prilikama ne može nastaviti, no djeca u okviru online nastave dobivaju upute za vježbanje. Početkom godine u proračunu je predviđena nabava još jednog glazbala (tube), a ravnateljica se nada da će kupnja uspjeti, jer je instrument neophodan za stabilno funkcioniranje malog orkestra.

Podučavanje folklornih plesova za niže razrede (1. i 2.) i dječje vrtiće također pauzira i trebalo bi se nastaviti u jesen. U Zavodu se trenutno obavljaju administrativne aktivnosti, rade prijevodi i ostali online poslovi. Ravnateljica smatra da je u ovakvoj situaciji suviše planirati i nagađati o trajanju epidemije, ali se nada da će se uskoro sve vratiti u uobičajenu kolotečinu, a ustanova nastaviti raditi punom parom. Do tada se za informacije ili s pitanjima možete obratiti na adresu elektroničke pošte zavodblazetin@gmail.com ili telefon +36302159850.

državne samouprave u doba koronavirusa

Kulturno-prosvjetni centar i odmaralište Hrvata u Mađarskoj

Djelatnost Kulturno-prosvjetnog centra i odmarališta Hrvata u Mađarskoj prvenstveno obuhvaća zadatke organizacije državnih kulturnih i drugih programa Hrvata u Mađarskoj. Zbog pandemije i poduzetih vladinih mjera u cilju suzbijanja širenja zaraze Covid19 Centar je morao odgoditi planirane priredbe, doznajemo od v.d. ravnateljice Gabrijele Kohuth Várhelyi, koju smo upitali telefonom. Centar je kod Fonda Gábor Bethlen prijavio nekoliko projekata narodnosnih priredbi, nedavno je stigla obavijest o njihovom prihvaćanju, čime je za održavanje „Državne kobasijade“, „Tamburaškog festivala“, „Dječjeg folklornog festivala“ i „Ljetnog festivala mladih“ dobivena potpora od 1 200 000 ft po priredbi, a za „Državnu biciklijadu Crotour“ i „Microfon“ 1 300 000 ft po priredbi. Centar je prijavio i natječaj za održavanje „Državnog hrvatskog dječjeg kampa“ u Vlašićima te usavršavanje hrvatskih pedagoga, za koje je dobio ukupno 4 000 000 ft, međutim kako su nas obavijestili potpore se neće dodijeliti zbog korona krize. U vrijeme uvođenja mjere zabrane priredbi s preko 100 sudionika već je otkazana „Državna kobasijada“, premda je dvorana bila rezervirana. Neće se održati ni „Tamburaški festival“ i

„Dječji folklorni festival“ koji su bili predviđeni za svibanj i premještau se vjerojatno u jesensko razdoblje, zasad bez konkretnog datuma. Sada se već zna, da u Vlašićima također neće se održati tradicionalni dječji kampovi, no ravnateljica se nada da će se do sredine ljeta situacija smiriti, te će se održati „Ljetni festival mladih“ predviđen za 8. kolovoza, „Crotour“ 28. kolovoza i „Microfon“ 17. listopada. Centar će izvijestiti hrvatsku zajednicu i javnost o svim promjenama, a ravnateljica svima koji imaju pitanja o programima stoji na raspolaganju na telefonu +36303927013 ili e-mail adresi hds.kpcohm@gmail.com.

Hrvatski kulturni i sportski centar Josip Gujaš Džuretin

Uredbom Vlade od 16. ožujka privremeno su zatvorene kulturne i druge ustanove, što se nažalost odrazilo i na rad Hrvatskog kulturnog i sportskog centra Josip Gujaš Džuretin. Naravno, uslijed toga i pandemije koronavirusa centar ne funkcionira na uobičajen način. Planirane priredbe ne mogu se održati. Ova situacija zahtijeva rad od kuće, no Centar sa suradnicima obilazim više puta tjedno, što je neophodno iz više razloga, primjerice zbog nadzora i koordinacije radova na obnovi sportske dvorane i nogometnog igrališta, koji i dalje traju.

Priredbe su otkazane do 15. kolovoza. Nadam se da ćemo za neke priredbe naći drugi termin. Naravno, ne mislim na tradicionalne „bučure“, već na raznovrsne kulturne i sportske priredbe. Razmišljamo o rješenjima, održavamo kontakte sa samoupravama, KUD-ovima i civilnim udrugama. Često smo u telefonskoj vezi s načelnicima naselja, dogovaramo se o budućim priredbama. Njeguemo i prekogranične veze, održavamo kontakte s partnerima iz matice i sastavljamo planove za sljedeću godinu. Pored rukovoditeljskih zadaća i dalje se obavljaju administrativni poslovi Centra.

Na ovu neočekivanu situaciju nastojimo gledati pozitivno, pa naš tim razmišlja o budućim programima i manjim zahvatima na obnovi kulturnog doma. Planiraju se susreti i priredbe o kojima se dogovaramo s hrvatskim samoupravama u Podravini. Kao ravnatelj Hrvatskog kulturnog i sportskog centra Josip Gujaš Džuretin pohađam tečaj za rukovoditelje (ÁBPE). Naravno, edukacija se provodi putem interneta. Dakle, život nije stao i teče novim ritmom: radi se na natječajima te pripremi kulturnih, sportskih i vjerskih programa. Ne samo za tekuću godinu, ostvaruju se i projekti započeti tijekom prethodnih godina. Centar je kao konzorzijski partner uključen u jedan veliki projekt, s kojim ima dosta administrativnog posla. U tijeku je i izrada web stranice, koja će sadržati informacije o priredbama i ustanovi, rekao nam je voditelj Hrvatskog kulturnog i sportskog centra Josip Gujaš Džuretin Krištof Petrinović.

Ustanove Hrvatske državne samouprave

Upisi u vrtić i školu, narudžba udžbenika

Za školsku godinu 2020./21. upisano dvanaest vrtićara i devetnaest prvšača

Kako nas je izvijestio ravnatelj Joso Šibalin nakon početnih teškoća i skoro dva mjeseca u santovačkoj Hrvatskoj osnovnoj školi ustaljena je digitalna nastava koja se odvija u zatvorenim Facebook grupama i sustavu EDMODO. Iako sve teče po planu, svi priželjukuju smirivanje epidemije i što brži povratak učenika i nastavnika u učionice. Svima nedostaju redovite izvanškolske aktivnosti i priredbe te sve ono što školu čini školom, vrtić vrtićem, a učenički dom učeničkim domom.

Zgrada vrtića i škole

Premda u vrtiću i školi nema djece, u obje ustanove svakodnevno se provodi dežurstvo. Koliko je god moguće izbjegavaju se i socijalni kontakti s roditeljima, a svi administrativni poslovi obavljaju se digitalno, putem elektroničke pošte, društvenih mreža i telefona, a komunikacija nastavnog osoblja također se provodi u zatvorenoj grupi društvene mreže. Računovodstvo nesmetano radi i redovito se obavljaju svi administrativni poslovi, pri čemu se, naravno, poštuju sve mjere i preporuke.

Na mrežnoj platformi KELLO tijekom travnja obavljena je i narudžba udžbenika za školsku godinu 2020./21.: prema odluci Vlade od rujna ove godine udžbenici će za sve učenike biti besplatni. Nažalost, kako ističe ravnatelj Šibalin, financijski okviri su skromni, a udžbenici nisu pojeftinili, pa će rabljeni udžbenici – koji u praksi obično traju dulje od predviđene četiri godine – djelomice i dalje ostati u upotrebi, premda se neki raspadaju već nakon druge godine.

Usprkos drukčijem obliku nastave, prema riječima ravnatelja školska godina odvija se planiranom dinamikom. Veći dio školske godine je iza nas, do kraja školske godine preostalo je samo mjesec i pol dana. Rad učenika vrednuje se i ocjenjuje kontinui-

Prazni hodnici

Moderno igralište bez dječje graje

rano, pa će na kraju školske godine svi dobiti svjedodžbe na uobičajen način.

Prijave osmaša za nastavak školovanja obavljene su još u veljači, u međuvremenu su održani i prijemni ispiti, a obavijesti o prijemu u srednje škole učenici su primili ovih dana. U Hrvatsku školu Miroslava Krležu u Pečuhu primljene su sve tri učenice koje su tu ustanovu označile na prvom mjestu, dok ostali nastavljaju u drugim srednjim i strukovnim školama. Obavljeni su i upisi za novu školsku godinu: zasad je upisano 19 prvšača, što je dvostruko više nego lani, ističe ponosno ravnatelj. Može nas radovati i činjenica da je u vrtić upisano dvanaest mališana. Nažalost, još uvijek je neizvjesno održavanje oproštajne svečanosti osmaša na kraju školske godine: vjerojatno je ove godine neće biti, no kako je to bilo svake godine od osnutka škole i za ovaj naraštaj izradit će se tradicionalni tablo koji će ubuduće krasiti školske zidove.

S.B.

Poziv na akciju „Očistimo svoje naselje“

Zbog trenutne situacije i zaštitnih mjera Mjesna samouprava Santova umjesto priredbe u povodu Međunarodnog dana djeteta u subotu 30. svibnja provodi akciju „Očistimo svoje naselje!“. U dobrovoljnoj akciji zaštite prirode i okoliša sudjeluju sedmočlane ekipe iz pojedinih dijelova naselja, koje će se pridržavati zaštitnih mjera i preporuka za suzbijanje epidemije koronavirusa. Sudionici akcije okupljaju se na Trgu Flóriana Alberta od 9 sati, odakle se polazi u ekipama koje tvore djeca mlađa i starija od 14 godina, dok će roditelji i članovi obitelji počistiti područje izvan naselja. Organizatori omogućuju uporabu osobne zaštitne opreme i plastičnih vrećica za prikupljanje otpada. U slučaju lošeg vremena akcija će se održati sutradan, 31. svibnja.

Stipan Balatinac

Ustanove Hrvatske državne samouprave

Kulturni centar bačkih Hrvata u Baji - dovršavaju se radovi na obnovi zgrade

„Slično drugim ustanovama u vlasništvu Hrvatske državne samouprave, zbog mjera za suzbijanje pandemije koronavirusa koje su uvedene prije dva mjeseca i djelatnici bajskog Kulturnog centra bačkih Hrvata rade od kuće, ravnajući se prema uputama i preporukama Nacionalnog stožera civilne zaštite. To i nije neka novost, jer se u „najmlađoj“ ustanovi Hrvatske državne samouprave, koja je utemeljena 2018. godine – prvo zbog nedostatka zgrade, a zatim zbog obnove koja je počela prošle jeseni - od samog početka radilo na taj način“, rekao nam je ravnatelj Kulturnog centra Mladen Filaković. Nažalost, zbog pandemije koronavirusa nakon 16. ožujka otkazane su, odnosno odgođene do daljnjeg sve priredbe planirane za ovu godinu.

Nakon siječanjske tribine „Nakladništvo podunavskih Hrvata“ u Čavolju, 11. ožujka u Gari u suorganizaciji sa Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj održana je posljednja ovogodišnja priredba Kulturnog centra i bačkih Hrvata uopće, tribina „Književnost podunavskih Hrvata“. Nažalost, nakon toga obustavljene su sve mjesne, regionalne i državne priredbe planirane za travanj i svibanj, u kojima je Kulturni centar trebao sudjelovati kao organizator ili suorganizator, odnosno podržati njihovo održavanje. Tako su primjerice otkazane priredbe poput „Usavršavanja pjevačkih zborova“ u Dušniku, „Susreta naraštaja bačkih Hrvata“ u Baji, „VI. državnog tamburaškog festivala“ također u Baji, te smotri „Vesela je Šokadija“ i „Glasi Santova“ u Santovu. Za sad su neizvjesne i priredbe planirane za ljeto, i to ne samo zbog ograničenja, već i povlačenja narodnosnih natječaja za kulturne sadržaje i kampove. „Žao mi je, ovo je bila prva godina kad se Kulturni centar mogao natjecati i dobiti potporu za pet programa, no natječaj je poništen. Međutim, svakako ćemo prijaviti projekte na nedavno objavljenom narodnosnom natječaju za ulaganja, obnovu i održavanje. Kulturni centar usto želi nastaviti već započete aktivnosti, organizirati razne tribine, izložbe, pokretati klupska zanimanja, tečajje hrvatskoga jezika i slično“, izjavio je ravnatelj.

Iako zbog pandemije koronavirusa i uvedenih zaštitnih mjera već dva mjeseca nema kulturnih događanja i priredbi, u Kulturnom centru bačkih Hrvata radi se punom parom. Nakon što je kupljena zgrada u samom središtu grada, u Táncsicsevoj ulici 15, a 23. rujna prošle godine svečano položen i kamen temeljac, započeli su radovi koji se ovih tjedana privode kraju. Kako nam je među ostalim rekao ravnatelj ustanove, opsežna unutarnja i vanjska obnova (koja osim krova obuhvaća sve dijelove zgrade) ostvaruje se iz financijske potpore mađarske Vlade, odnosno

Pogled s dvorišne strane

Budući ulaz Centra

Treba se obratiti pažnja i na detalje spomeničke vrijednosti

Državnog tajništva za odnose s vjerskim zajednicama i narodnima, Fonda „Gábor Bethlen“ te grada Baje od skoro 90 milijuna forinti. Izvođač radova je tvrtka Aktiv Ipari, Építőipari és Kereskedelmi Kft. koja je u okviru postupka javne nabave dala najpovoljniju ponudu od 83 601 960 ft. Površina zgrade je tristotinjak, a s dvorištem preko petsto četvornih metara; imala je desetak prostorija, a nakon preuređenja imat će jednu veću dvoranu za priredbe koja može primiti do 100 ljudi, izložbeni prostor za manje priredbe, tribine, promocije i predavanja, te tri manje uredske prostorije. Preuredit će se i dvorište s mobilnom pozornicom i urediti zelena površina. Očekuje se da bi radovi obnove mogli biti dovršeni do kraja svibnja, najkasnije do sredine lipnja, dok se primopredaja zgrade predviđa najkasnije do početka srpnja. Nakon stavljanja zgrade u uporabu Kulturni centar može započeti provoditi svoje aktivnosti u interesu bačkih Hrvata. S.B.

Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika

Hrvatska narodnosna samouprava Salanta, Salanta, 2019., 256 str.

Salantska promocija: Branka Pavić Blažetin, Ernest Barić, Silvester Balić i Stjepan Blažetin

U organizaciji Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj i Hrvatske samouprave Salante 17. prosinca 2019. u mjesnom Kulturnom domu održana je promocija knjige na hrvatskom jeziku o Salanti i Nijemetu, „Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika“.

Priredba je započela otvaranjem izložbe starih fotografija, koje su za ovu prigodu digitalno obrađene i povećane. Knjigu o prošlosti Salante i Nijemeta predstavili su urednica i jedna od autorica izdanja Branka Pavić Blažetin te autori pojedinih poglavlja dr. Ernest Barić i Silvester Balić, uz moderiranje ravnatelja Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj dr. Stjepana Blažetina. Knjigu pod naslovom „Salanta-Nijemet, stoljeća vjere i jezika“ po narudžbi Hrvatske samouprave Salante uređila je Branka Pavić Blažetin uz stručnu podršku suizdavača Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj.

Kako kazuje Branka Pavić Blažetin, nakon suradnje s Hrvatskom samoupravom Kozara i objavljivanjem knjige „Oj, Kozaru, ti selo na brijegu...“ 2016. godine, u nakladi Hrvatske samouprave Salante i

sunakladništvu Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj objelodanjena je i monografija „Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika“.

U monografiji „Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika“ nalazi se sedamnaest poglavlja. Monografija sadrži blok pod nazivom „Antologija fotografija“, s potpisanim imenima i prezimenima prikazanih ljudi i opisom događaja, od kojih su neke fotografije stare i preko sto godina. Sve stare fotografije su iz obiteljskih arhiva hrvatskih obitelji u Salanti, a dio je načinjen za potrebe izdanja.

„Autori koje sam zamolila za suradnju na monografiji „Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika“ su Silvester Balić, Ernest Barić, Živko Mandić, Živko Gorjanac i Diana Kečkeš Bori.

Zahvaljujem se Hrvatskoj narodnosnoj samoupravi Salante, koja je u potpunosti financirala ovo izdanje, poklonila mi povjerenje i dala slobodu u kreiranju sadržaja, biranju suradnika, formata i izgleda monografije o njihovom selu na hrvatskom jeziku. Posebno se zahvaljujem zastupnicima koji su dužnost obnašali u

vrijeme naručivanja i nastajanja monografije. Oni su mi ukazali povjerenje i pružili pomoć. Radi se o Miji Štandovaru, Brigiti Šandor Štivić i Evi Adam Bedić.“

Kako piše književnica Božica Brkan, knjiga „Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika“ na tragu je knjige „Oj, Kozaru, ti selo na brijegu...“, koju sam tada nazvala ukori-

Nepoznate žene u nošnji

Kulturno društvo iz Salante 1960-ih

Učenici 8. razreda salantske škole

SALANTA – NIJEMET stoljeća vjere i jezika

Kada smo počeli razmišljati o knjizi o Salanti na hrvatskome jeziku, nismo ni znali kakav je zadatak pred nama. Naručitelj izdanja koje držite u rukama Hrvatska je samouprava Salante koja je urednici dala povjerenje i domalo slobodne ruke da u roku od godine dana sačini rukopis. Ideju je sa žarom gurala i podupirala zastupnica Hrvatske samouprave Salante Brigita Štivić Šandor uz predsjednika samouprave Miju Štandovara i zastupnicu Evu Adam Bedić.

Salantu već stoljećima nastanjuju Hrvati koji su na njezina polja i njive došli koncem sedamnaestoga stoljeća. Od tada do danas zadržali su vjeru, materinski jezik i običaje svojih predaka. Nesmiljena asimilacija u posljednjih sto godina učinila je svoje. Raspadom tradicionalnoga načina života u posljednjih 50 godina silno se promijenio sastav stanovništva, a zadruga je odigrala značajnu ulogu u nestajanju materinskoga jezika iz svakodnevnice komunikacije.

Usprkos svemu što je u Mađarskoj utjecalo na opstanak Hrvata, u Salanti se sačuvalo mnogo toga. Današnji šezdesetogodišnjaci govore jezik svojih očeva, njihova djeca i unučad rijetko, ali ga ipak mnogi žele naučiti. Preda mnogom se otvorio prostor za čije su istraživanje potrebne godine rada u svekolikome bogatstvu nepoznatoga.

Mnogi su u ovu knjigu utkali dijelove sebe i svojega znanja. Prije svega su to brojni Salančani koji su mi ustupili svoje vrijeme, priče te obiteljske dokumente i fotografije. Značajna su poglavlja napisali upravo neki od njih, Salančani Silvester Balić i Diana Kečkeš Bóri. Knjizi su doprinijeli i poznati hrvatski jezikoslovci u Mađarskoj – Ernest Barić, Živko Mandić i Živko Gorjanac. Uz njih su knjizi doprinijeli i zastupnici Hrvatske samouprave Salanta. Od srca zahvaljujemo svima njima te svima onima koji nisu spomenuti, a koji su u stvaranje monografije o Salanti uložili svoje vrijeme, znanje ili entuzijazam.

U one teme koje sam u ovome trenutku smatrala važnim pokušala sam malo dublje zaviriti i sama. Prema momemu je mišljenju ipak iza ove knjige ostao niz neispričanih priča koje će morati čekati neke druge prilike i neka sljedeća izdanja. Salanta ima bogatu prošlost i sadašnjost, a i jedno je od rijetkih naselja u Baranji gdje još uvijek u tako velikome postotku žive Hrvati koji se vole nazivati Bošnjacima ili bošnjačkim Hrvatima. Osim njih ima i ostalih Hrvata koji svoj dom nalaze u Salanti jer je zbog blizine Pečuha smatraju privlačnim mjestom stanovanja.

Na budućemu putu očuvanja vjere i hrvatskoga jezika svi zajedno trebamo zaviriti u stoljeća koja nam prethode jer u njima postoji mnogo toga što treba znati i mnogo toga što se može naučiti. Jedan podsjetnik na ta prošla vremena neka bude i ova malena monografija Salanta – Nijemet, stoljeća vjere i jezika, prva monografija o bošnjačkim Hrvatima u Salanti na hrvatskome jeziku koja je zamišljena, napisana i otisnuta za Salančane i njihove prijatelje.

Branka Pavić Blažetin
urednica

Učenici nijemetske škole

Dječja skupina KUD-a Marica u lipnju 2019. godine

čenom hrvatskom baštinom iz Mađarske. Radi se o dva sela u okolici Pečuha, koja se stoljećima nastoje održati, posebice u pogledu identiteta, nacionalne kulture i jezika.

„Boreći se protiv zaborava ekipa uglednih hrvatskih intelektualaca iz Mađarske ustrajno istražuje i bilježi. Tako Silvester Balić opisuje „Salantu jučer i danas“, Ernest Barić istražuje osobine salantskoga govora, Živko Mandić imensku baštinu salantskih Hrvata, a Živko Gorjanac govor salantskih bošnjačkih Hrvata. Diana Kečkeš Bori opisuje očuvanje jezika, običaja i nošnje, a Branka Pavić Blažetin piše o školi i položaju hrvatskoga jezika, prenoseći nekoliko crtica iz tjednika Hrvata u Mađarskoj o životu salantskih Hrvata kroz proteklih pedeset godina. Tu su i napisi o KUD-u Marica, aktivnostima lokalne samouprave između 1990. i 2019. godine te salantskoj hrvatskoj manjinskoj samoupravi. Autorica donosi i šest zanimljivih priča, odnosno prisjećanja mještana, a na kraju i antologiju starih fotografija, koje će oduševiti one koji bi na njima mogli prepoznati svoje pretke, ali i sve nas koje zanima nekadašnji, neponovljivi život: školska djeca, žene *na pralu*, svatovi, prva pričest, slavlje Tijelova koje tu zovu Brašančevo, uskršni blagoslov jela u nijemetskoj crkvi, božićna predstava iz 1936., vojnici u uniformama različitih država koje su se smjenjivale u njihovu selu, progonstvo u Rusiju, vojne knjižice, kulturno društvo, neki čovjek u pčelincu odnosno pčelinjaku, berba grožđa iz šezdesetih... Mnogi vrijedni ljudi, stručnjaci i zaljubljenici, utrošili su mnogo vremena da bi nastala (i) ova vrijedna knjiga, a nadam se kako će je predstaviti i u Zagrebu, a velik trud neće odvratiti druga sela da za budućnost ispišu vlastitu povijest“, piše Božica Brkan.

D.S.B.

Hrvatski kalendar 2020

(Croatica, Budimpešta, 2019., 240 str.)

Desetljećima naš godišnjak Hrvatski kalendar ne samo da je najtiražnije i najomiljenije izdanje nego umnogome pridodnosi i očuvanju, njegovanju materinske hrvatske riječi. Tako je potkraj prošle godine u nakladi Izdavačke kuće „Croatica“ u Budimpešti objelodanjen godišnjak Hrvata u Mađarskoj *Hrvatski kalendar* za 2020. godinu. Urednica je Branka Pavić Blažetin, a članovi uređivačkog odbora

Stipan Balatinac, Bernadeta Blažetin, Tímea Horvat i Kristina Goher, lektor Živko Mandić te u ime nakladnika Čaba Horvath.

U Uvodniku urednice Branke Pavić Blažetin s naslovom „Na tisućljetnoj prekretnici ostati svoji u jeziku i pismu“ čitamo osvrt na važne obljetnice Hrvata u Mađarskoj: „Prva se veže uz političku i organizacijsku samostalnost hrvatske zajednice u Mađarskoj. Na vlastiti put na koji se zakoračilo 2. i 3. prosinca 1990. godine. Druga se veže uz početak kulturne autonomije i stvaranje svojih ustanova. Kraj 1999. godine donio je prvo poduzeće u održavanju političkoga predstavničkog tijela i takozvane „zemaljske“ civilne udruge, Croatice. Godina 2000. početak je priče o autonomiji hrvatskoga školstva u Mađarskoj, preuzeta je tadašnja santovačka Hrvatska škola. Bili su to pionirski koraci u oblikovanju prostora kulturne autonomije.“ Uostalom, i samostalni godišnjak naše zajednice „Hrvatski kalendar“ izlazi trideset godina (1990.).

Kalendar Hrvatskog kalendara za 2020. godinu, koji je i ovoga puta priredila Eva Filaković, uljepšan je kolažem fotografija iz Albuma fotografija „Moja Baranja“, autorice Branke Pavić Blažetin, i fotografijama iz arhive Hrvatskoga glasnika. Na omotu je fotografija fotoumjetnice Anje Džeko, omot i računalni slog izradila je Anna Kondor. Stranice kalendara krase brojne fotografije iz arhive Hrvatskoga glasnika, ali i brojnih pojedinaca, udruga i ustanova Hrvata u Mađarskoj. Hrvatski je kalendar objelodanjen s potporom Fonda za razvoj ljudskih potencijala Ministarstva ljudskih resursa.

Na 240 stranica veličine A/5 u prvom dijelu nalazimo zanimljive napise vezane za najvažnije događaje u 2019. godini, napise iz prošlosti Hrvata u Mađarskoj i o važnim obljetnicama. Prvi je napis posvećen prekretnici u životu Hrvata u Mađarskoj, tridesetoj obljetnici političke samostalnosti Hrvata u Mađarskoj. Prisjećanje putem napisa Narodnih novina o I. zemaljskoj

skupštini Saveza Hrvata u Mađarskoj, izvješće, rezoluciju o najvažnijim zadacima, izjave tadašnjih čelnika, blic-razgovore sa sudionicima, mladima, govore zagrebačkog biskupa Đure Kokše, te ravnatelja inozemne pastve mons. Vladimira Stankovića.

Kristina Goher u povodu 20. godišnjice piše o Croaticinoj Kulturnoj, informativnoj i izdavačkoj djelatnosti. Napis o Faustu Vrančiću, učenjaku, filozofu, leksikografu i izumitelju, te autoru Rječnika pet najuglednijih europskih jezika: latinskog, talijanskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog, te napis o Dragomu kamenu hrvatske pismenosti darovnici hrvatskoga kralja Zvonimira – Bašćanskoj ploči vraćaju nas našoj staroj kulturnoj i jezičnoj baštini. Živko Mandić prigodom 100. obljetnice njegova rođenja prisjeća se uglednika santovačkih Hrvata Stjepana Velina, istaknutoga kulturnog djelatnika, pedagoga, pjesnika, istraživača naše prošlosti i sakupljača književne nam baštine i narodnih običaja. Sto pedeset godina pokretanja Bunjevačkih i šokačkih novina napis je iz pera Roberta Skenderovića. Ladislav Heka piše o ugarskom i hrvatskom kralju Ivanu I. Zapolji. Kristina Goher predstavlja nam odlikovane Mišu Heppu, bivšega HDS-ova predsjednika i glasnogovornika Hrvata u Mađarskom parlamentu, kojemu je dodijeljeno državno Odličje za narodnosti, i narodnoga glazbenika Franju Dervara Kuma, dobitnika odličja „Majstor narodne umjetnosti“. Branka Pavić Blažetin piše nam o osnovnim podacima i rezultatima narodnosnih izbora održanih u listopadu

2019. godine, a ustroj novoga saziva Skupštine Hrvatske državne samouprave predstavlja nam Kristina Goher. Među velikim hrvatskim obljetnicama nalazimo i napis Branke Pavić Blažetin o Danu hrvatskoga školstva – 70 godina Katedre za hrvatski jezik i književnost. Sinkopa – Dječlić iz 150-godišnje prošlosti Bajske učiteljske škole piše redoviti suradnik našega godišnjaka Josip Mihović. S naslovom Baškutski bunjevački Hrvat koji je u mađarskom Dautovu proslavio svoj rod, također redoviti suradnik Kalendara Živko Gorjanac razgovarao je s nastavnikom Matijom Zorićem prigodom njegova 80. rođendana i 150. godišnjice Bajske učiteljske škole. Zaobići svoju zvizjedu u Lukovišću napis je Mirka Čurića o tome po-

Trenutak za pjesmu

Prva rič što sam je čuo

Prva rič što sam je čuo

Od matere –

Naučio –

Bila je ‘rvatska.

U Slavoniji

Zemlji rođenoj,

Voljenoj,

Divane

Uvik

Od kako pamte,

Samo

‘Rvatski.

I

Divane,

I

Psuju,

I

Pivaju,

I

Plaču,

A momci tepaju,

Maze se cure –

Divane snaše –

Brundaju babe,

Didaci mudruju,

Sve na vom

Jeziku našem,

Starom,

Dragom,

‘Rvatskom.

Vanja Radauš

dravskom naselju, ujedno i prisjećanje na istaknutoga kulturnog djelatnika, narodopisca Đuru Frankovića. O običajima u Podravini i Starome bošnjačkom balu u Salanti piše nam Ramona Štivić. Marica Matičanac Kelemen u tekstu „Narodna nošnja, odijevanje semartinskih Hrvata Šokaca u okviru crkvenih blagdana“ upoznaje nas s bogatstvom narodne nošnje i odijevanjem semartinskih Hrvata kako je čula od svoje majke. Najpoznatiju čuvaricu međimurske popevke teta Lizu-Elizabetu Toplak predstavlja nam Vesna Haluga. O vjerskim temama Branka Pavić Blažetin piše o obnovljenoj salantsko-nijemetskoj crkvi, a Bernadeta Blažetin o „katedrali“ pomurskih Hrvata Presvetog Srca Isusova. Za ljubitelje stihova Kalen-

dar nam donosi stihove Matilde Bölc, Jolanke Tišler i mladog Vjekoslava Blažetina. Predstavlja nam i vrijedna izdanja Hrvata u Mađarskoj: zbirku pjesama Jolanke Tišler *Odlazim u morske tišine*, povijesni rad Ladislava Heke, knjigu *Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba u povodu njezine 150. obljetnice*, *Hrvatski kalendar 2019*, *Zbornik radova XIII. međunarodnoga kroatističkog znanstvenog skupa* u Pečuhu, *Povijesti gradišćanskih Hrvatov* autora Benčić-Šašić, dvojezičnu knjigu Jakše Ferkova *Sokac-Šokci*, čitanku za krizmanike *Darovi Duha Svetoga* koju su uredili vlč. Augustin Darnai i Milica Klaić Tarađija, knjigu pučkih pjesama Hrvata u Mađarskoj *Misce sjajni razastro srminu* Živka Mandi-

ća. Na deset stranica s brojnim fotografijama čitamo napis o 14. državnom kampu hrvatskoga jezika i kulture u Vlašićima, obogaćen učeničkim sastavcima i crtežima.

Drugi dio Hrvatskog kalendara s petstotinjak fotografija u boji svjedoči nam o brojnim državnim, regionalnim i mjesnim društvenim, kulturnim, vjerskim događajima i priredbama Hrvata u Mađarskoj 2019. godine.

Godišnjak Hrvata u Mađarskoj i dalje je ne samo najtiražnije izdanje nego i najomiljenije u hrvatskim obiteljima, koji se ne samo čita nego i prelistava iz dana u dan, te je tako i živi susret s hrvatskom materinskom riječju.

S. B.

Objavljen zbornik radova „Franjo Josip i Hrvati u Prvome svjetskom ratu“

ZAGREB, 3. ožujka 2020. (Hina) – Zbornik radova „Franjo Josip i Hrvati u Prvome svjetskom ratu“ sa znanstvenoga skupa održana 21. studenoga 2016. u Matici hrvatskoj u Zagrebu, koji je uredio Željko Holjevac, objavila je Matica hrvatska.

Nakladnik navodi kako u zborniku dvanaest domaćih i inozemnih autora pišu o životu i političkom djelovanju cara Franje Josipa i posljedicama njegove vladavine na hrvatski, austrijski, ugarski i ukrajinski prostor.

S naglašenim komparativnim pristupom temi, naglašava, kako je veći dio radova posvećen potpuno novim istraživačkim temama na temelju dosad nepoznatih izvora, a manji dio radova u bitnom proširuje ili usustavljuje dosadašnje spoznaje o donekle već obrađivanim temama hrvatske i susjednih joj historiografija.

Riječ je o temama kao što su državopravni, gospodarski i prometni položaj hrvatskih zemalja za vladavine Franje Josipa, ističe nakladnik i dodaje kako je poseban fokus posvećen Prvome svjetskom ratu i implikacijama koje je careva smrt 1916. izazvala glede opstojnosti njegove Monarhije.

Uza sve to, ponuđena je mađarska i austrijska perspektiva odnosa cara prema hrvatskom pitanju te historiografsko prevrednovanje političke i kulturološke baštine koje je dugotrajna vladavina toga cara ostavila na hrvatske zemlje, napominje nakladnik.

Franjo Josip posljednji je europski monarh stare škole, koji je desetljećima vladao habsburškim imperijem od Alpa do Karpata s više od 50 milijuna stanovnika, simbolički obilježivši epohu nestanka feudalizma i uspona građanskoga društva u Srednjoj Europi, podsjeća urednik zbornika Željko Holjevac.

Napominje kako je dualizam kao državni ustroj tijekom posljednjih pola stoljeća postojanja podunavske monarhije bio kompromis za vladara koji je odustao od neograničene vlasti i postao ustavni monarh te za mađarske prvake koji su privremeno odustali od neovisne države i dobili državu u državi.

Ocjenjuje kako je kao austrijski car i ugarsko-hrvatski kralj,

Franjo Josip predlagao i potvrđivao zakone, postavljao nositelje javnih dužnosti i zapovijedao oružanim snagama u ratu i miru, a državni sudovi, u doba dualizma odvojeni od uprave, sudili su u ime Njegova Veličanstva.

Smrt cara i kralja Franje Josipa nagovijestila je suton moderne i osvjetljuje suvremene epohe u povijesti Srednje Europe i hrvatskih zemalja, ističe urednik i dodaje kako se govorilo tada, Austro-Ugarska nije dugo nadživjela svojega dugovječnog vladara s obzirom da ona nije bila nacionalna država ni austrijskih Nijemaca ni Mađara ni Hrvata i ostalih Slavena koji su u njoj živjeli.

U zborniku o Franji Josipu pišu autori iz Hrvatske: Željko Holjevac, Filip Šimetin Šegvić, Ivan Mirnik, Mira Kolar, Zdravka Jelaska Marijan, Ela Jurdana, Ljiljana Dobrovšak i Boris Kukić. Iz Austrije je zastupljeni autor Manfred Rauchensteiner, iz Mađarske András Gerő, Ladislav Heka te iz Ukrajine Jevgenije Paščenko.

Katoljčani pedesetih godina dvadesetog stoljeća

Digitalna nastava hrvatskog jezika u tukuljskoj Osnovnoj školi Sándor Weöres

U tukuljskoj Osnovnoj školi Sándor Weöres predmetnu nastavu hrvatskog jezika i književnosti u nižim razredima (učiteljica je Dragica Mandić) pohađa 37, a u višim razredima 39 učenika (nastavnik je Edmond Bende). Jedina je to škola u okruženju mađarskog glavnog grada gdje se predaju hrvatski jezik, književnost i narodopis. Učenici tukuljske škole redovito sudjeluju na HDS-ovom državnom natjecanju u kazivanju stihova na hrvatskom jeziku, a svake školske godine pokoji učenik svoje obrazovanje nastavlja u budimpeštanskom HOŠIG-u.

Nakon stupanja na snagu Vladine uredbe o izvanrednoj situaciji, zatvaranja škola i uvođenja nastave na daljinu u tukuljskoj školi održan je sastanak ravnateljstva i nastavnog osoblja. Nastavnicima je omogućeno korištenje laptopa i dobili su upute za nastavu na daljinu. Samo je nekoliko učenika javilo kako nema laptop ili osobno računalo, no i oni imaju pametne telefone na kojima mogu pratiti nastavu i rješavati zadatke. „Korištenje novih platformi poput Google Classrooma za mene je predstavljalo novi izazov“, rekao nam je nastavnik hrvatskog jezika i književnosti Edmond Bende. Nastavnici viših razreda su u interesu bržih i učinkovitijih svakodnevnih kontakata i zajedničkog rada formirali zatvorenu Viber grupu, dok se o hitnim problemima dogovaraju telefonom. Kako bi nastava na daljinu bila što preglednija i učinkovitija, ravnatelj i doravnatelji su za nastavnike, učenike i roditelje izradili poseban digitalni raspored. Nastava se odvija prema rasporedu za drugo polugodište, ali se nastavni dani dijele po predmetima. Tako se, primjerice, u ponedjeljak održavaju sati mađarskog jezika i matematike, u utorak stranih jezika, u srijedu su na rasporedu tjelesni i likovni odgoj te pjevanje, četvrtak je rezerviran za biologiju i zemljopis, a petak pak za povijest i narodopis. „Učenicima u Google Classroomu svakodnevno dostavljam gradivo i zadaće, koje se vraćaju u istom programu. Nastava na daljinu iziskuje puno više vremena, jer se zadaće dostavljaju u pisanom obliku: radi se o stranom jeziku, pa moram pisati detaljnije upute. Svi učenički radovi na Google platformi se pojavljuju pojedinačno, nakon čega ih ispravljam i vraćam učenicima. Elektronički dnevnik u koji upisujem ocjene i dalje je u upotrebi. Kontakte s roditeljima održavam na posebnoj dnevničkoj površini, na kojoj unosim i svoje primjedbe. Razrednik sam 6.a razreda koji ima 22 učenika, od kojih hrvatski jezik, književnost i narodopis uči njih 14, dok ostali uče samo engleski. Jako sam ponosan na svoj razred, koji je jedan od najboljih u školi: u prvom polugodištu razredni prosjek bio je 4,2. Razred je otvorio zatvorenu Facebook grupu, dok smo za roditelje oformili Messenger grupu. U svakodnevnom smo kontaktu“, rekao nam je nastavnik Bende. U nastavi u nižim razredima koriste se udžbenici Anice Torjanac 1., 2., i 3. dok viši razredi koriste „Hrvatski jezik“ Janje Živković-Mandić. Pored udžbenika koriste se i razni internetski portali i pomagala. Tako je u upotrebi i trenutno najpopularniji program ZOOM, koji je prikladan za videosastanke i rad u virtualnim učionicama. Koristi se i Skype, Redmenta, Kahoot, gledaju se crtani filmovi na hrvatskom jeziku na YouTubeu, a proučavaju se i portali za učenje hrvatskog jezika i stranica goethe-verlag.com. Iz narodopisa učenici dobivaju kratke filmove, primjerice epizode serije „Bajkovita Hrvatska“.

U 8. razredu hrvatski jezik uče četiri učenika, od kojih jedan srednjoškolsko obrazovanje želi nastaviti u budimpeštanskom HOŠIG-u. „Svake godine u studenom s višim razredima posjećujemo Otvoreni dan u HOŠIG-u, ove godine otišli smo s 34 učeni-

ka, koji su o školi govorili s oduševljenjem. Redovito posjećujemo i školske priredbe, putne troškove financira nam tukuljska Hrvatska samouprava. Godine 2017. u HOŠIG su se upisala četiri učenika, dva u 9. razred i dva u nulti. Moja bivša učenica Reka Ribarić lanjske je godine dobila narodnosnu stipendiju od Ministarstva ljudskih resursa, a istu stipendiju 2014. dobila je Jadranka Čepelsigeti. Jako sam ponosan na sve svoje učenike, posebno na Reku i Jadranku.“, naglasio je razrednik Edmond Bende.

Kristina Goher

Je li u opasnosti nastava hrvatskog jezika u Tukulji?

Odgojni rad na hrvatskom jeziku u Tukulji se provodi u dvije ustanove, u hrvatskom te mađarskom vrtiću, gdje se zanimanja na hrvatskom jeziku održavaju tri-četiri puta tjedno u mješovitoj grupi. U Osnovnoj školi Sándor Weöres roditelji djecu na nastavu hrvatskog jezika upisuju svake školske godine. Kako doznajemo školske godine 2019.-2020. na nastavu hrvatskog jezika u prvom razredu upisalo se tek osam učenika, a neki su roditelji na nagovor odustali od upisa, pa ih je ostalo svega pet. Prema Zakonu o školstvu razredna nastava može se pokrenuti ako je upisano najmanje osam učenika. Hrvatski jezik i književnost u prvom razredu predaju se u okviru kružoka, iako je broj upisanih učenika u međuvremenu porastao na dvanaest (tako se u tukuljskoj školi može provoditi nastava hrvatskoga jezika i književnosti u satnici predmetne nastave narodnosnog jezika i književnosti plus sat narodopisa). Planira se i preseljenje nižih razreda u drugu osnovnu školu, koja se nalazi u bivšem naselju ruskih vojnika i obitelji, gdje je obnovljena bolnica sa stambenim objektima. Uslijed snažne propagande protiv hrvatskog jezika roditelji bi mogli ispisati djecu s nastave hrvatskog jezika u nižim razredima i upitno je hoće li školske godine 2020.-2021. u prvom razredu biti dovoljno upisanih za pokretanje nastave hrvatskog jezika i književnosti. Tukuljska hrvatska samouprava protivi se preseljenju nižih razreda, pa je na sjednici Gradskog vijeća koristila pravo veta na tu odluku. Ovih tjedana očekuje se sjednica Hrvatske samouprave, a potom i sastanak s nadležnim dužnosnicima. Ukoliko se usvoji odluka koja nije u korist nastave hrvatskog jezika i književnosti zastupnici Hrvatske samouprave obratit će se pravobranitelju za narodnosti, Hrvatskoj državnoj samoupravi i glasnogovorniku hrvatske narodnosti u Mađarskom parlamentu. *k.g.*

Žitak za koronom po svitu

Na liniji Petrovišćanke iz Austrije i Belgije

Aniko Milišić-Davidović blizu dvadeset ljet živi u austrijskom gradišćansko-hrvatskom naselju Velikom Borištofu, i zaposlena je kot stručna asistentica u mjesnoj čuvarnici. Po nje riči, na danas su se svi smirili i naučili živiti po novoj formi: s maskom na licu pri kupovanju, a pri primanju dice u čuvarnici i pri djelu s plastičnim viziorom, kad ovako se vidu i obrazi odgojiteljic i pomoćnikov. „Sve već dice dojde u čuvarnicu, ali prošli tajedan je bilo samo 60% mališanov od punoga broja. Temeljno dezinficiranje za odrasćene, pranje ruk od 30 sekundov većputi je obavezno za sve, a o važnosti govoru plakate i naučene jačke. Mališani su jače podiljeni u već grup i znatno više vrimenta su na luftu, na dvoru“, dodaje sugovornica. Za vrime karantene selo je bilo prazno, ali ona se je i onda vozila na biciklinu. Svim je jur jako falilo društvo, ali mora se spomenuti i pozitivna strana, kako su svi riktali svoje vrtljace, i kako su svi uživali u tom djelu. U austrijskom djelu Gradišća zaraženih betežnikov je bilo iznad tristo, umrlo je 11 ljudi od koronavirusa. 4. majuša su začeli hoditi u školu oni ki kanu položiti maturu i završne ispitate, a 18. majuša osnovnoškolar, sridnoškolci i dolnji razredi gimnazije su začeli s nastavom. Školari su podiljeni u manji grupa pri podučavanju. 15. majuša su otvoreni restorani, kafići i krčme sa sigurnosnimi mjerami, a sad se more računati i na to da od 29. majuša budu mogli i hoteli primati svoje prve goste. „Po prvi put sam mogla za sedam tajedni projti domom u Petrovo Selo, svoje starje pohoditi, ki su se jako veselili. Sad je jur vrime da žitak zajde u normalu“, komentira još Aniko, ku je sudbina otpeljala od rodnoga sela, na daljinu od 72 km.

S kolegarom Nakibom na djelatnom mjestu

Boriška Nemeth pred tridesetimi ljeti je dospila u Belgiju kot nogometašica, a odonda živi i djela u varošu Leuven, koji broji kih 102 000 stanovnikov. Jur petnaest ljet dugo je zaposlena kot tehnička inšpektorica kot firme Esso. Kako kaže, žitak se vraća med normalne okvire i u tom orsagu, iako pogibel još nije minula. Negda joj se čini, da gor se nisu zgodali projdući miseci, kad sad jur svi idu simo-tamo, u velikom društvu. „Jako malo ljudi se čuva sad već od virusa, partyje držu na brojni mjesti, a ne bi se smilo. Policija je jur čudakrat morala projti van k hižam, pak izmirila je i kaštige od 250 eurov, negda-negda još i već. Sprvine sve je bilo zaprto, nek bolte su djelale, svi su ostali doma. Zatim su se svi ganuli flandrati gori-doli. I sad je zapovidano da nek četirmi smu skupa biti najednoč, ali toga se nigdor ne drži“, veli Petrovišćanka i povida, kako u Belgiji živi već od 11 milijun ljudi, a umrlo je kih 10 000 betežnikov, uglavnom u starački domi. Suprot toga, svi su mišljenja da su doktori i osoblje po špitalji zvanaredno dobro i iznad moći djelali. „Sad se svi jur normalno ponašaju, straha nij. Dica idu u čuvarnicu i školu, od prošloga tajedna sve do zadnjega junija. Daljinu moramo držati jedan od drugoga na 1,5 m, a maske se obavezno nosu na busu, metrou, vlaku. Na luftu, vani na ulici nij' preprišeno da se mora nositi maska, ko kanimo, nosimo, ako ne, ne. Granice su još vik zaprte, i ne znamo kad će se čisto otpriti. Pomalo idemo van iz virusa, hvala Bogu! Morebit, ću moći vrijeda otpuтовati domom, rodjake pogledati. Ufam se, s tim prlje!“, poručuje Boriška iz Belgije.

Tiho

Pred startom Hrvatsko-katoličanska čuvarnica u Nardi

Lani, krajem maju smo zadnji put pisali za nardarsku čuvarnicu ka onda još u nedostatku financijskih sredstava, silno je stavljena na čekanje. Iako je namjera bila Seoske samouprave da se otpru vrata pred mališani jur lani, do toga, nažalost nije došlo, ali ljetos ov korak je jur garantiran. Posjetili smo ponovo, jur gotovu ustanovu, ka je primila na Danu otvorenih vrat prošle subote i dicu i starinu da bi u punom sjaju 3. augustuša krenula s ponovnim djelovanjem, a na Veliku Gospu bi svečevala i s blagoslavljanjem zgrade.

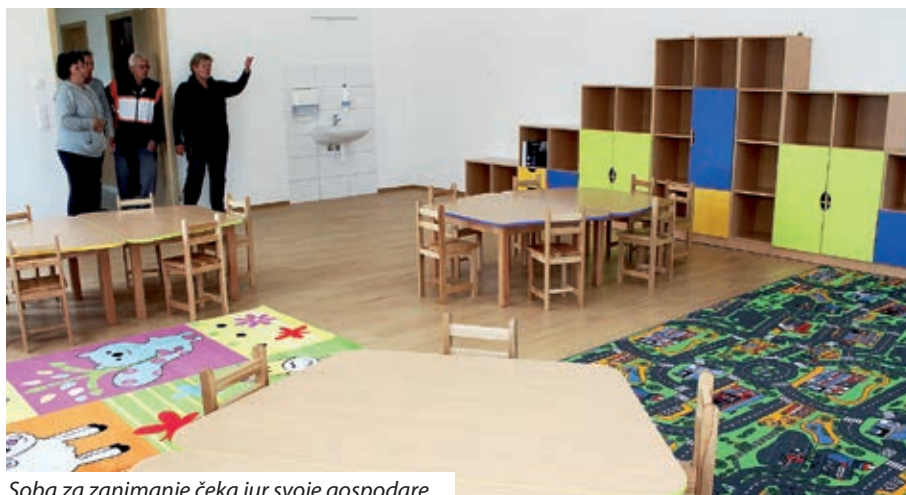

U susjedstvu crkve Uzvišenja sv. Križa dičinji „raj“

Vani se zida ograda, nutri na dugom ganku mnoštvo pomoćnikov. Ovde su zastupniki Seoske i Hrvatske samouprave, veljek se kava kuha za goste, veselje se zrači iz svakoga nugalja friško nafarbanih prostorijov. Kad se izajde na dvor, pokažu se i nova vrata i obloki na susjednoj crikvi, a dičji park, zasad još prazan prez igračkov, ziše ti u lice. „Za petljetnim djelovanjem hvala Bogu, došli smo konačno do toga da mirno morem reći, u zadnjoj fazi smo izgradnje naše čuvarnice. Namješčaj je

ovde, čekamo još na kuhinju, ostalo je gotovo“, kaže načelnica Kristina Glavanić, ka ne zabi dodati da jako čuda ljudi je misece dugo pomagalo, i svi su bili za to da se otpre stara „ovoda“. Dvokrat je sa strane Seoske samouprave organizirano dobrovoljno djelo na dvoru, a tri tajedne dugo su gratis djelali tišleri Gábor Békési, László Sallér i József Joó. Pravu pomoć su ponudili i roditelji mališanov, ki će vrijeda u svoje vlasništvo zeti ov dičinji raj. „Sve se je začelo s peticijom roditeljev 2016. ljeta i danas su ljudi srični da se izgradila ova čuvarnica,

što je malo i nevjerojatno. Jako smo zahvalni našem parlamentarnom zastupniku Csabi Hendeu i Ministarstvu ljudskih resursov za 42 milijun ft potpore. Nadalje,

Soba za zanimanje čeka jur svoje gospodare

Projekt za moderna naselja Vlade Ugarske omogućio nam je 30 milijun ft, 4000 eura nam je darovao partnerski grad Murško Središće, a 60 000 kuna je osigurao Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske. Ovo su jako važni pinezi, prez tih ne bi bilo došlo ni do izgradnje, ni do obnove“, upoznamo brojke oko finansiranja, a posebno se zahvaljuje trud i strpljenje djelatnikov firme Vasi Inda Nyugat d.o.o., ki su svojim kvalitetnim djelom doprinesli ovom uspjehu. Po planu će nardarska čuvarnica objamiti po prvi put mališane 3. augustuša, a

15. augustuša, na Veliku Gospu, s blagoslavljanjem i svečevanjem bit će obilježen ov veliki događaj u seoskom žitku. Od prvoga trenutka bilo je svim jasno da Nardarci u svojoj instituciji odlučnu kanu spasiti i naprikdati hrvatski jezik, običaje, i identitet. No u duhu znanja, kako su Gradišćanski Hrvati povezani s katoličanskom vjerom, nije se ni za čuditi da će ova Hrvatska čuvarnica postati član-ustanova sambotelskoga školsko-odgojnoga kompleksa Blaženoga Jánosa Brennera Sambotelske crikvene županije. „Od početka smo imali nakanu da to ne bude samo Hrvatska narodnosna čuvarnica nego i katoličanska institucija, a od toga smo razgovarali i sa sambotelskim biskupom Jánosom Székelyem ki je bio otvoren za tu mogućnost. U našem selu nimamo farnika, svaki dan je manje ljudi u crikvi, iako je nam ovde u Nardi viker bila od velike važnosti vjera. Svi

skupa smo odgovorni za odgoj dice, za to su svi zastupniki bili za to, da u našoj čuvarnici dostane naglasak uz hrvatski jezik i katoličanska vjera. To nije ništa posebno, nego normalno, ako mislimo na to kako su Hrvati stoljeća dugo povezani s vjerom i koji je to dio našega žitka“, dodaje liktarica. Po statistiki od 3 do 6 ljet starosti Narda ima 26 dice, a od novorodjenih do 3 ljet starosti 17, a to je svakako pozitivno u jednom naselju koje sve skupa broji 480 stanovnikov. „Gizdava sam na ove male, na budućnost ovoga naselja i vidi se tendencija da je sve već mladih ki bi htli ostati ovde. Imamo velik interes i za zemlje i za izgradnju novih hiži i moremo biti srični da ima zainteresiranih i u susjednom naselju za naš hrvatsko-katoličanski odgoj u jednoj, stvarno lipo i kvalitetno, napravljenoj zgradi“, pokaže okolo, najjača junakinja borbe za nardarsku čuvarnicu.

Tiho

Križevski dani u Gornjem Četaru

Po dugom času vjerniki Pinčene doline zopet skupa

Po dugi tajedni zaprtosti, 18. majuša, u pondiljak, u deseti, zopet su se našli pri svetoj maši vjerniki iz cijele okolice, kod četarske kapele u Gori, ka je lani svečevala 300. obljetnicu. Po izvorni dokumenti kapela s natpisom Ave Maria je zdignuta po volji četarskih vjernikov 1719. ljeta, iz poštovanja Blaženoj Divici Mariji. U misecu Matere Božje nekako lipše su zvučale marijanske jačke med vinogradi i pred Muzejom željezne zavjese, a nekako nas je i Božja rič još jače pogodila pod vedrim nebom u ovoj prirodnoj lipoti. Duhovniki Pinčene doline, Tamás Várhelyi i Richárd Inzsöl nisu mogli zatajiti svoje veselje da su ovoljetni četarski Križevski dani toliko ljudi skupaspravili na molitvu.

Duhovniki Pinčene doline, Tamás Várhelyi i Richárd Inzsöl, služili su mašu

Pred kapelom stolci su bili pomećeni na sigurnu daljinu, a bilo je i takovih ki su svoje mjesto našli na tlu. Po dugoljetnom običaju hodočastili su simo i mališani mjesne čuvarnice, a našli smo se i s familijom ka je piše došla iz Keresteša. Poznati su se obrazi pojavili iz Narde, Petrovoga Sela, Sambotela, a Četarcem obavezna je vik nazočnost. Nardarki Klari Bošić-Benčić još nje roditelji su mešovili, kako su negda davno piše išli s križem u Gornji Četar na ovu mašu. Kad je sunčano vrime sa četarskoga vrhunca ravno se da viditi do crikve Male Narde, kot i sad, panorama nas spolom ostavlja prez sape. „Ovo je jako lipo od Četarcev da svako ljetu si obdržu ovu tradiciju, a i nam je jako lipo ovde. Za ovim koronavirusom čuda lipše nam je skupa biti i pomoliti se za svakoga ki su umrli, i za sve žive

ki su nam najbližnji i najdraži“, rekla je Nardarka pred mašom, ku je muzički oblikovala Ana Jušić iz Hrvatskih Šic s domaćimi jačkari Rožikom Pezenhoffer i Petrom Herićem. Dva duhovniki su služili dvojezično mašno slavlje, a u svojoj prodiki je Richárd Inzsöl po osobnoj peldi opisao dohotke minuloga vrimena i karantene. Govorio je od toga, kako je mogao već vrimena skupa biti u molitvi s Bogom, i kako su mogli svi kvalitetno ishasnovati vrime u razgovoru s kotrigi familije. Iako je ova medjusobna zaprtost vjerojatno donesla i natezanja, na višem stupnju ljubavi, sigurno je sve rješeno. Trećim prihodom je spomenut boravak u prirodi, djelo u vrtu, na polju i isprobavanje novih stvari, promjene i upoznavanje vlašćih preprekov. Gospodin Inzsöl je svoju prodiku završio s riči da moramo i nadalje paziti na se, kot i na druge ljude.

Vjerniki na sigurnoj daljini

Dica iz mjesne čuvarnice svako ljetu hodočastu do kapele

Na kraju mašnoga slavlja hvalodavanja i spominjanja na hrabre junake ki su pali za domovinu u Prvom i Drugom svitskom boju, po navadi je blagoslovljena zemlja i vinograd u pratnji molitve za bogatom urodjom. Domaći Petar Herić je ganutljivo tvrdio da „Križevski dani u Gornjem Četaru svako ljetu su bili održani i kad su bili svitski boji, i onda kad su komuništi dirigirali, a i sad, kad je koronavirus stao u pogibel.“ „Nam je dužnost da dalje nosimo i našim nukićem prikadjemo ov svetak, kako smo ga mi od naših starih prijeli. Kad se začuju hrvatske jačke i molitve, za tu ćut mi je jako teško govoriti. Mi smo se ovde za Hrvata rodili i tako kanimo i umriti“, naglasio je bivši crikvešnjak ki ima i svoj vinograd u Gori. Na ov dan su se vrata klitov još jednoč otprla, iako u skromnijem formatu, s klajzinom vina smo se i mi nazdravili pri Čerijovi i Patakijevi.

Tiho

Novosti iz Lukovišća

U lukoviškoj Hrvatskoj samoupravi koju vodi predsjednica Ruža Bunjevac ovih su se dana razmatrale mogućnosti održavanja programa i ostvarenja planova predviđenih za 2020. godinu. Još krajem prošle godine Hrvatska samouprava od državnog tajništva Ureda predsjednika Vlade dobila je potporu za rekonstrukciju crkvenog krova u iznosu od 20 milijuna forinti. Počeli su pripremni radovi, a izvođenje je s 8 milijuna forinti podržala i Pečuška biskupija.

Izrađuju se projekti, no prema nacrtu troškovnika za obnovu crkvenog krovišta i ostale radove potrebno je još stotinjak milijuna forinti. Kako dalje? Iznos od 20 milijuna već je na računu. Uskoro počinju radovi, a usput će se tražiti dodatni izvori, jer treba promijeniti cijelo krovište i provesti opsežnu obnovu crkve. Lukovišće pripada martinačkoj župi, pa vjerske obrede predvodi župnik Ilija Čuzdi.

Lukoviška Mjesna samouprava upravlja Zavičajnom kućom, za čije održavanje već nekoliko godina iz državnog proračuna dobiva potporu od 3 milijuna forinti. Na kući se treba mijenjati slamnati krov, koji je posljednji put promijenjen 2009. godine kada je i Zavičajna kuća temeljito obnovljena: i sama sam se iznenadila, kad mi je voditeljica Zavičajne kuće Ruža Bunjevac rekla da se krov opet mora mijenjati. Ptice su ga znatno oštetile, puno je vrabaca koji odnose slamu. Krov je od 2009. popravljan dva puta, a sad je došlo vrijeme za zamjenu cjelokupnog krovišta. Posao je već dogovoren s majstorom iz mjesta Lukafa, koji će u jesen posijati raž i u ljeto 2021. izgraditi novi krov od svježih slame. Održavanje Zavičajne kuće prilično je skupo, ima dosta posla, i unutra i vani, tu su i dvorište i gospodarske zgrade. Trava se kosi od proljeća do kasne jeseni. U planu je obnova ograde na kraju parcele, a trebala bi se ograditi i dosad neograđena površina tzv. „bašče“.

Lukoviška crkva pred obnovom

Izložci Zavičajne kuće u vlasništvu su Muzeja u Kaposváru, ali održavanje zgrade, pokretnina i okućnice zadaća je Mjesne samouprave koja usko surađuje s Hrvatskom samoupravom. Predsjednik mjesnog savjeta Lukovišća dr. László Fenyősi od nadležnog tijela za zaštitu spomenika kulture u proljeće 1984. zatražio je da se omogući kupnja i obnova zgrade buduće Zavičajne kuće. U tu svrhu savjetu je dodijeljeno 100 000 tisuća forinti, uz obećanje da će radove izvesti mještani u društvenom radu. Kupljena je tada jedina preostala lukoviška drvena tradicijska kuća s temeljnim gredama („talpasház“), u kojoj je nekad živio i radio postolar Pál Jelics. Kuća je obnovljena i namještena uz pomoć muzeologa barčanskog Muzeja Drava. Izložba smještena u Zavičajnoj kući (soba, kuhinja i postolarska radionica) prikazuje svakodnevicu zemljoradničke obitelji na početku dvadesetog stoljeća, a pored kuće nalaze se dvorište i gospodarske zgrade.

Zavičajna kuća otvorena je za posjetitelje od proljeća do jeseni radnim danima od 10 do 14 sati. Svake godine posjećuje je više stotina znatiželjnika, učenika, izletnika i biciklista koji zastaju u Lukovišću, a Mjesna samouprava u suradnji s Hrvatskom samoupravom nastoji je ispuniti životom kroz brojne priredbe koje se održavaju u dvorištu. Za lipanj bilo je predviđeno uprizorenje tradicionalne svadbe u suradnji s KUD-om Tanac. Posla se prihvatio voditelj KUD-a József Szavai, ali je program odgođen zbog pandemije koronavirusa.

I tako u razgovoru šetamo seoskom dugom ulicom. Idemo od kuće do kuće, sve do zavičajne izložbe, nasuprot koje stanuje neumorna Anuš neni, uvijek spremna pomoći kad se radi o očuvanju tradicije i običaja. Peteročlana Hrvatska samouprava svoje zamisli nastoji ostvarivati iz godišnje državne operativne potpore i godišnje potpore za obavljanje javnih zadaća (za koje su dobili 80 bodova, što iznosi 1 887 680 forinti) te rezervi koje imaju.

Lukovišće danas ima šestotinjak stanovnika, od toga dvjestotinjak Hrvata. Radi se mahom o osobama starije dobi, mladih hrvatskih obitelji jako je malo. Naši se ljudi iseljavaju i ostaju tek stariji, uglavnom samci. Puno je kuća na prodaju, koje se često nude skoro pa u bescjenje. O starijem stanovništvu skrbi Mjesna samouprava. U ovo doba pandemije omogućena je dodatna skrb, nabava lijekova i namirnica za sve koji su zatražili pomoć. Liječnik, dr. Tamás Danyi dolazi utrokom i petkom, a pacijente obilazi i u njihovim domovima.

Svetih misa nije bilo od ožujka, prva je održana u martinačkoj župnoj crkvi 10. svibnja, vjernici se nadaju da će se mise uskoro služiti i u Lukovišću. Sve su priredbe odgođene do daljnjeg, no Hrvatska samouprava planira održavanje klupske večeri i edukativne sadržaje na hrvatskom jeziku, pečenje slanine na otvorenom, druženje i biciklističku turu od Lukovišća do Šeljina i natrag. Kupila je pet bicikala za one koji žele sudjelovati ali nemaju svoj bicikl. Lukoviščanima su još u sjećanju pokladni dani i druženje s mohačkim bušarima. I da ne zaboravimo: Lukoviški Hrvati s tugom su primili vijest o potresu koji je pogodio Zagreb, pa je Hrvatska samouprava u korist računa za donacije „Zajedno za Zagreb“ donirala sredstva za obnovu.

Branka Pavić Blažetin

Mala stranica

Na online nastavi

Mnoge škole i fakulteti diljem svijeta radi suzbijanja širenja koronavirusa prešli su na online nastavu, što se dogodilo i u našoj zemlji, a po svemu sudeći tako će i ostati do kraja školske godine. Podučavanje i učenje na daljnu velika je promjena za većinu učenika i nastavnika, no čini se da su se sudionici lako prilagodili. Martin Benceš, učenik 11. razreda Hrvatske osnovne škole i gimnazije u Budimpešti također mora učiti od kuće, što trenutno čini u sobi obiteljske kuće u Keresturu. Martin je vrlo aktivan član hrvatske zajednice, od prošlogodišnjih manjinskih izbora član je mjesne Hrvatske samouprave, aktivan je u keresturskom tamburaškom sastavu i Udruzi „Zrinski kadeti“, a često se uključuje i u razne vjerske aktivnosti. Uvijek je spreman pomagati u mjesnim događanjima, što mu ponajviše nedostaje u vrijeme ograničavanja kretanja. Rado nam je odgovorio na pitanje kako se snašao u online nastavi, na čemu mu se i ovim putem zahvaljujemo.

Martin Benceš prilikom dodjele narodnosne stipendije

Kako izgleda raspored sati virtualnog učenja u vašoj gimnaziji, učite li po istom rasporedu koji ste imali u školi?

Nažalost, raspored nije jednak s onim koji smo imali u školi, dobivamo gradivo i nakon toga pišemo zadaću, koju moramo dostaviti do određenog roka.

Kakve sate imate, imate li na primjer satove tjelesnog i pjevanja?

U našoj školi održavaju se sati tjelesnog odgoja i plesa. Profesori nam daju zadatke, a mi ih uvježbavamo: kad mislimo da smo spremni uzmemo telefon i snimimo zadatak iz plesa ili tjelesnog, koji kasnije preko interneta prosljeđujemo profesorima. Pošto sada učimo virtualno, više je teorije, na primjer upoznajemo pravila rukometne ili košarkaške igre, a ponešto učimo i o plesovima.

Koje aplikacije koristite za pojedine predmete?

Najviše koristimo Messenger ili Facebook, svaki predmet ima posebnu grupu u kojoj radimo s profesorima, s nekima koristimo i aplikaciju Zoom, koja omogućuje konferencijske razgovore.

Profesori gradivo dostavljaju uglavnom pismeno, jeste li ponekad u neposrednom razgovoru preko mreže?

Gradivo obično dobivamo u pismenoj formi, ako nam nešto nije jasno možemo slobodno pitati. Naravno, neke predmete poput matematike ne možemo obrađivati potpuno samostalno, trebamo zajedno prolaziti kroz gradivo, pa stoga najmanje triput tjedno vodimo neposredne razgovore s nastavnicima i vrlo često dobivamo kontrolne zadatke.

Je li ovakav oblik učenja teži ili lakši?

Malo mi je teže ovako učiti, tek sada vidimo koliko nam znače prisutnost u školi i predavanja uživo, na kojima odmah možemo raščistiti nejasnoće. Gotovo cijeli dan sjedim pred računalom i čitam gradivo, radim razne zadatke, učim. Fali mi razgovor s vršnjacima i nastavnicima, na žalost kod kuće nemam s kim pričati o tim temama.

Oduzima li ti ovakav oblik učenja više vremena ili trebaš manje vremena za učenje?

Oduzima mi više vremena, lakše se pamtilo ono što smo čuli na satu, što se onda kod kuće dorađivalo i ponavljalo, često smo zajedno pisali skice i bilješke koje su nam olakšavale učenje, a sad moramo biti samostalniji, što oduzima mnogo više vremena.

Koji predmet je najteže učiti preko interneta?

Možda matematiku, ali zapravo nema problema s takvim načinom učenja, treba se samo skoncentrirati i redovito raditi na zadacima kako ne bi bilo zaostataka, jer se nagomilane obveze vrlo teško nadoknađuju.

Kako vas ocjenjuju profesori?

Profesori nam daju ocjene za svakodnevni rad i dostavljene zadaće, a dobivamo i rješavamo i testove, koji su zapravo kontrolne radnje. Vraćamo ih u zadanom roku.

Što radiš u slobodno vrijeme?

Nemam baš previše slobodnog vremena, no kad ga imam čitam neki povijesni roman ili gledam film, odlazim u prirodu do rijeke Mure kako bih se malo odmorio.

Što ti je najteže u ovoj situaciji?

Već sam dugo kod kuće, fale mi Budimpešta i prijatelji, a i sam grad. Naravno, svakodnevno se čujemo preko interneta, uzajamno si pomažemo u učenju. Neki su bolji iz matematike, drugi iz povijesti, nastojimo raditi tako da svima bude sve jasno. Svaki dan se čujemo telefonom ili u konferencijskom pozivu, ali to nije ono pravo. Posve je drugačije biti uživo s prijateljima, nema ljepšeg od zajedničkog odlaska u grad ili kazalište, bavljenja sportom ili sviranja tambure, možda sad još više shvaćam koliko su važni prijatelji i obitelj. Nadam se da će se situacija polako popraviti i broj zaraženih opasti, pa ćemo se moći ponovno družiti.

beta

Prisjećanje pomoću projekta

Hrvatska osnovna škola iz Kerestura od 1991. godine nosi ime velikana i pjesnika Nikole Zrinskog, a učenici otada niti jedne godine nisu propustili prisjećanje na njegovo junaštvo, hrabrost, umnost, domoljublje i druge vrline. Godina 2020. je posebna: ove se godine, naime, obilježava 400. obljetnica rođenja Nikole VII. Zrinskog, koji se po mjestu svog rođenja naziva i Čakovečkim. Obljetnicu je Osnovna škola iz Kerestura namjeravala proslaviti na poseban način, u suradnji s Udrugom „Zrinskih kadeta“ i drugim organizacijama koje čuvaju spomen na Zrinske, ali se obilježavanje zbog epidemiološke situacije moralo odgoditi. Kako se ne bi zaboravilo da je Nikola Zrinski rođen upravo ovog mjeseca, točnije 3. svibnja 1620. godine, škola je provela online projekt „Zrinski“, u kojem su učenici dobili raznovrsne zadatke.

Nedaleko od Kerestura nalazila se utvrda Novi Zrin, koju je dao sagraditi upravo Nikola Zrinski u cilju obrane od turskih napada. Učenici 1. i 2. razreda na temelju raznih vrela trebali su nacrtati nekadašnju utvrdu. Tomu su udovoljili svi, pri čemu su se jedni učenici oslanjali na maštu, a drugi na pronađene arheološke nalaze.

Niži su razredi od učiteljice dr. Erike Rac trebali doznati tko je i kada izradio drvenu bistu Nikole Zrinskog koja se nalazi ispred osnovne škole, imenovati autora reljefa na unutarnjem zidu pokraj ulaza, te navesti autora portreta koji učenici 2. razreda na svečanosti svake godine predaju prvašima. Trebali su, nadalje, doznati i datum prvog održavanja školskog „Dana Zrinskih“, te navesti ime stipendije koja se tada dodjeljuje.

Učenici su istraživali i dijelili informacije sa svojim vršnjacima, pa je utvrđeno da je prvi „Dan Zrinskih“ održan 1991. godine, kada je postavljena i bista koja je djelo umjenika Ödöna Nagya; reljef je izradio kipar János Béres 1993., dok je autor portreta slikar Mihály Budai. Najboljim učenicima dotične godine i najstaknutijim učiteljicama od 2005. u školi se povodom „Dana Zrinskih“ svake godine dodjeljuje stipendija „prof. dr. Karlo Gadanji“.

Povodom prisjećanja na Nikolu Zrinskog obavljeno je i pojedinačno

Crteži o Novom Zrinu

načno fotografiranje učenika s cvijetom u ruci pred spomenikom Novom Zrinu i bustom, nakon čega je cvijeće položeno pred kip. Učenik 4. razreda Bence Tajmel otišao je u Beleznu kako bi se slikao na izložbi o Novom Zrinu. Učenici koji su izradili iznimno vrijedne radove dobili su pohvalu od ravnateljice Anice Kovač. Učenici viših razreda trebali su riješiti online kviz o Nikoli Zrinskom te pomoću internetske tražilice pronaći pet djela Zrinskih,

U školi, kod reljefa Nikole Zrinskog

JESTE LI ZNALI

Zrinski, Nikola VII., hrvatski ban (Čakovec, 3. V. 1620 – Kuršanečki lug, Međimurje, 18. XI. 1664).

Nakon smrti njegova oca Jurja V. skrb o njem i mlađemu mu bratu Petru IV. preuzeli su 1626. protonotar Stjepan Patačić i zagrebački biskup Petar Domitrović. Kako su oba skrbnika ubrzo umrli, o braći je skrbrilo četveročlano povjerenstvo, a njihov izravni skrbnik bio je Franjo Batthyány, unuk Nikole IV. Zrinskoga. Bio je legradski (međimurski) kapetan te kraljevski tavernik, a već 1628. bio je imenovan vrhovnim kraljevskim konjušnikom i velikim županom Zaladske i Šimeške (Šomoške) županije. Od 1630. školovao se na isusovačkom učilištu u Grazu, gdje je stekao temeljnu humanističku naobrazbu, a potom na isusovačkoj višoj

Pojedinačno prisjećanje na velikana i polaganje cvijeća pred školskom zgradom

Kod spomenika Novom Zrinu

autore koji su pisali o Zrinskim i portrete članova obitelji Zrinski. Najspretniji su bili učenici 6. razreda. Razredi su dobili i zajednički zadatak: po jedan učenik iz svakog razreda 7. svibnja trebao je otići u školu i potražiti skriveni portret Nikole Zrinskog, u čemu su najspretniji bili učenici 3. razreda. Ravnateljica Osnovne škole „Nikola Zrinski“ Anica Kovač radove učenika dostavila je i našem tjedniku, na čemu se posebno zahvaljujemo!

beta

školi u Trnavi, gdje je 1636. završio retoriku. Nakon završetka školovanja zajedno je s bratom Petrom otputovao u Italiju, gdje ih je primio i papa Urban VII. Pošto su 1637. braća bila proglašena punoljetnima, podijelili su obiteljske posjede na dva jednaka dijela, zadržavši suvlasništvo u Čakovcu i Ozlju. Nikola je potom boravio u Čakovcu, gdje je uredio plemićki dvor i utemeljio bogatu knjižnicu. Kada je 1649. s bratom zaključio ugovor o potpunoj podjeli imanja, osim dvaju posjeda u Hrvatskoj zadržao je cijelo Međimurje i sve posjede u zapadnoj Ugarskoj. God. 1646. na kraljev se poziv, zajedno s 300 podanika, priključio hrvatskoj banskoj vojsci u Tridesetogodišnjem ratu (1618–48) te se istaknuo u bitkama protiv Šveđana te Jurja I. Rákóczyja. Za iskazanu hrabrost Ferdinand III. dodijelio mu je titulu »generala sviju hrvatskih četa«. God. 1647. bio je imenovan hrvatskim banom, ali je u tu čast bio uveden 1649. na Hrvatskom saboru u Varaždinu (obnašao ju je do smrti).
(www.enciklopedija.hr)

Bence Tajmel na izložbi o Novom Zrinu u Belezni

Ranjivo čovječanstvo – od španjolske gripe do koronavirusa

Zarazne bolesti i pandemije kroz povijest čovječanstva siju masovnu smrt i uvelike utječu na povijesne tokove i ljudski identitet. Pod udarom kuge ili španjolske gripe nastajala su i nestajala carstva, vodili se i obustavljali ratovi. Bojazan od apokaliptičnog kraja svijeta uslijed zaraznih bolesti mnogo je intenzivnija od modernog „Armagedona“ ili individualnih strahova od smrti. U svom romanu „Kuga“ temu otpora ljudskog roda smrti i umiranju obradio je i čuveni francuski pisac i filozof Albert Camus.

Malarija, tuberkuloza, lepra, gripa i druge zarazne bolesti pojavljuju se već u najranijoj fazi ljudske povijesti. Napretkom civilizacije, urbanizacijom i uspostavom trgovinskih veza povećavale su se i mogućnosti pandemija. Kako u „Ilijadi“ piše grčki pjesnik Homer, kuga je napala grčku vojsku u Trojanskom ratu, a u antici se smatralo da epidemije šalju bogovi kako bi kaznili ljude. Najstarija zabilježena pandemija dogodila se u 5. stoljeću pr.n.e. u vrijeme Peloponeskog rata, kada se bolest iz Libije, Etiopije i Egipta proširila na Atenu. Pretpostavlja se da se radilo o tifusu, jer su simptomi bolesti bili groznica, oteklo grlo i jezik te crvenilo kože. Godine 541. zabilježena je „Justinijanova kuga“, pandemija koja se prvo pojavila u Egiptu, kako bi se preko Palestine proširila preko Sredozemlja. Epidemija se ponavljala u više navrata, pa je u naredna dva stoljeća umrlo najmanje 30 milijuna ljudi, to jest trećina tadašnje svjetske populacije, no pojedini istraživači misle da je stradalo čak 50 milijuna ljudi. Druga po redu bila je „bubonska kuga“ 1347. godine, vjerojatno najsmrtonosnija epidemija koja je odnijela najmanje 50 milijuna ljudskih života, drugim riječima 60 posto europskog i trećinu tadašnjeg svjetskog stanovništva. Pretpostavlja se da je žarište bolesti bilo u Aziji, a u Europu je stigla posredstvom mongolskih osvajača, koji su živjeli nomadskim načinom života, što je olakšalo prenošenje bolesti. Pretpostavlja se da su širenju zaraze doprinijeli i križari koji su se vraćali iz Jeruzalema, pri čemu je kuga na europsko tlo stigla kroz sicilijansku luku Mesinu. *Giovanni Boccaccio* u svom čuvenom djelu „Dekameron“ 1348. godine opisuje stravične scene bolesti i smrti. Kuga je odnijela brojne živote i u Engleskoj i Francuskoj, što ih je primoralo na sklapanje primirja tijekom Stogodišnjeg rata. Engleski feudalni sustav raspao se uslijed bolesti, koja je promijenila gospodarske odnose i demografsku strukturu zemlje.

Nakon iskrkavanje španjolske ekspedicije na Karibima starosjedioce, koji pret-

Michiel Sweerts: Kuga u Ateni

hodno nisu bili izloženi takvim oboljenjima, počinju desetkovati male boginje, bubonska kuga i vodene kozice. Boginje su zarazna bolest koju uzrokuju dvije inačice virusa, od kojih je opasnija variola vera major: kod te vrste oboljenja smrtnost dostiže 20-40%, a preživjeli često trpe trajnu unakaženost ili sljepoću. Bubonska kuga naziv je za najpoznatiji i najčešći oblik kuge. Simptomi ove bolesti su natečeni limfni čvorovi pod pazuhom. U vrijeme kolonizacije domoroci za razliku od kolonizatora nisu imali razvijen imunološki sustav, što je dovelo do naglog širenja bolesti i dramatičnog pada populacije. Veliki istraživač Kristofor Kolumbo 1492. na otoku Hispanioli naišao je na narod Taino, koji je tada brojio 60 tisuća ljudi, kojih je do 1548. preostalo svega petsto. Zbog posljedica epidemije malih boginja koju prenose afrički robovi 1520. nestalo je Astečko carstvo. Na američkom kontinentu krajem 15. stoljeća živjelo je oko 60 milijuna starosjedilaca, od kojih je u razdoblju od dolaska europskih osvajača do 17. stoljeća nestalo 56 milijuna.

Godine 1665. velika epidemija kuge pogađa London: po drugi put u gradu se

pojavljuje bubonska kuga, koja odnosi živote 20%, to jest negdje između 75 i 100 tisuća gradskih stanovnika. Tada je ubijeno na tisuće pasa i mačaka, za koje se smatralo da prenose zarazu koja se širila po lučkoj četvrti na obali Temze. Epidemija popušta u jesen 1666. godine, kada se u Londonu dogodio veliki požar. Prva od sedam pandemija kolere 1817. godine pojavljuje se u Rusiji, gdje umire milijun ljudi. Bakterija se širila zaraženom vodom, izmetom i hranom. Potom je britanski vojnici prenose u Indiju, a zbog veličine Carstva i aktivnosti britanske flote pandemija zahvaća Španjolsku, Afriku, Indoneziju, Kinu, Japan i Italiju. Treća pandemija kuge izbila je u Kini 1855., a kasnije je zahvatila Indiju i Hong Kong. Bolest, koju su prvo proširile buhe za vrijeme razvoja rudarske industrije u kineskoj provinciji Junan, ostala je aktivna sve do 1960. godine, kada je počeo opadati broj zaraženih. Teška pandemija španjolske groznice ili gripe poharala je sve kontinente, osim Australije. Izbila je 1918. na samom kraju Prvog svjetskog rata. Računa se da je broj oboljelih dosegao 200 milijuna ljudi, od kojih je umrlo 25 milijuna. Bolest se naglo širila, i to pretežito kod

mlađih osoba, rezultirajući veliku smrtnost zbog poratnih nedaća kao što su iscrpljenost ili glad. Pretpostavlja se da je epidemiju prouzročio virus H1N1 koji prenose ptice. Španjolska groznica čovječanstvo je napala u tri vala: prvi se dogodio u ožujku 1918., iz dva žarišta, Kine i Kansasa. Prema jednoj teoriji španjolsku groznicu donijeli su kineski radnici koji su putovali u Kanadu i Europu, a prema drugoj bolesti su u Europu donijeli američki vojnici. Najsmrtonosniji je bio drugi val u kolovozu 1918. godine, koji je pogodio Boston i Philadelphiju u SAD-u, Brest u Francuskoj i Freetown u Sjevernoj Americi. Treći val gripe uslijedio je početkom 1919., a trajao je sve do ožujka 1920. godine. Gripa je nazvana španjolskom jer se o njoj po prvi put počelo pisati u neutralnoj Španjolskoj, dok su ostale zemlje bile zaokupljene najvećim ratom u dotadašnjoj povijesti. Virus počinje nestajati u ljeto 1919., vjerojatno uslijed jačanja imunološkog sustava stanovništva.

Azijska gripa (H2N2) pojavljuje se 1957. u Hong Kongu, šireći se po Kini, SAD-u i Engleskoj. U drugom valu te bolesti umire oko 1,1 milijuna osoba širom svijeta. Pretpostavlja se da je upravo Azijska gripa omogućila pandemiju Hongkonške gripe 1968. Taj proces naziva se promjenom antigena, pri čemu se modificiraju gen vrozne grupe. Pretpostavlja se kako se gripa pojavljuje zbog specifičnog načina života u tom dijelu svijeta, gdje svinje, ptice i ljudi žive u neposrednoj blizini. Svinje su izvanredan medij u kojem se križaju virusi.

Kratice HIV dolazi iz engleskog jezika i označuje Human Immunodeficiency Virus, bolest poznatu pod nazivom AIDS. Ta je bolest prvi put identificirana 1981., najprije u američkim homoseksualnim zajednicama. Smatra se da se razvila 1920-ih od virusa u tijelu čimpanze, i to u Zapadnoj Africi, nakon čega je 1960-ih prenesena na Haiti, potom 1970-ih u New York i San Francisco. Do sada je od AIDS-a umrlo oko 35 milijuna ljudi. Najnovije terapije usporavaju razvoj bolesti, ali još nije pronađen lijek koji bi je u potpunosti iskorijenio. Virus slabi imunološki sustav, a pacijent na kraju umire od infekcije pluća, tumora ili raka. Koronavirus, službenog naziva SARS-CoV-2 (uzročnik bolesti COVID-19) prvo je identificiran 2002. godine u Kini i manifestira se kao ozbiljna upala pluća. U početku se vjerovalo da SARS prenose sisavci nalik rakunima, čije se meso u Kini koristi u ljudskoj ishrani. Virus je između 2002. i 2003. skoro prou-

Pieter Bruegel: Trijumf smrti

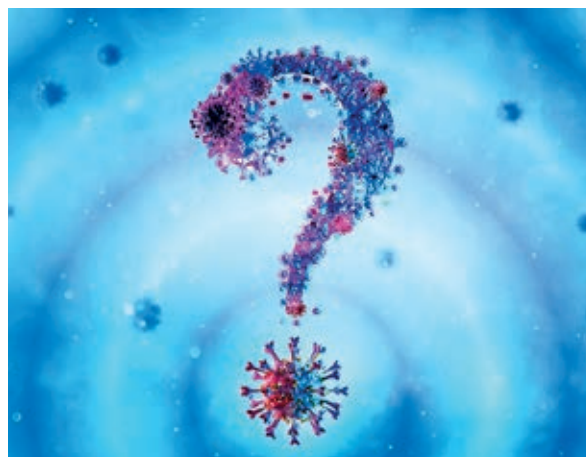
zročio pandemiju: registrirano je 8096 poznatih slučajeva s 12 potvrđenih smrtnih ishoda. Za nekoliko tjedana epidemija se iz kineske provincije Guangdong proširila na 37 zemalja svijeta. Ponegdje je SARS izazivao ksenofobiju, netrpeljivost i strah od nepoznatog.

Virus ptičje gripe H5N1 prvi put prepoznat je u Kini 1996., a potom 2003. u Južnoj Koreji, Tajlandu i Vijetnamu, gdje se pojavio prije svega među pticama, a na kraju i ljudima. Tada je ubijeno oko 120 milijuna ptica, dok je epidemija odnijela 300 ljudskih žrtava. Virus H5N1 posljednji put registriran je 2007. godine. Simptomi viroze su visoka temperatura, kašalj, grlobolja, proljev, povraćanje, bol u trbuhu i prsima te krvarenje iz nosa i desni. Svinjsku gripu izazvao je novi tip virusa H1N1 2009. godine. Prethodno nije prepoznat kod životinja ili ljudi, a nastao je mutacijom humanog, ptičjeg i svinjskog virusa. Po prvi put zabilježen je u SAD-u, ali se ubrzo proširio po cijelom svijetu. Procjenjuje se da je ta bolest bila pogubna za 575 tisuća ljudi, odnosno 1% zaraženih.

MERS-CoV (Bliskoistočni respiratorni sindrom - koronavirus) prvi put identificiran je 2012. u Saudijskoj Arabiji. Ta se bolest kao i SARS manifestira kao jaka upala pluća, ali je prati i zatajenje funkcije bubrega. U 27 zemalja registrirano je 2.494 oboljelih, od kojih je umrlo 858 osoba, uglavnom u Saudijskoj Arabiji. Virus je posljednji put detektiran

2020. godine. U epidemiji Ebola virusa zaraženo je 28.600 ljudi, od kojih ih je umrlo 11.325, uglavnom u Liberiji, Ekvatorskoj Gvineji i Sjevernoj Americi. Bolest se prenosi spolnim putem te u kontaktu s krvlju i tjelesnim tekućinama živih ili uginulih životinja zaraženih ebolom. Simptomi su nagli porast temperature, glavobolja i jaki bolovi u tijelu, a kasnije mučnina, povraćanje i proljev, te povremeno zatajenje funkcija jetre i bubrega. Koronavirus, to jest COVID-19 prvi put je identificiran u mjestu Wuhan u Kini. O novom virusu ne zna se previše: sa sigurnošću znamo da pripada skupini koronavirusa RNA, koji su ranije zabilježeni u dva navrata, kao SARS i MERS nekoliko godina kasnije. O njima znamo da uzrokuju teško i ponekad po život opasno oboljenje dišnog sustava, koje je izvorno počelo prijenosom virusa sa životinja na ljude, a kasnije se širilo međuljudskim kontaktima.

Kristina Goher

Keresturski „Zrinski kadeti“

Udruga „Zrinskih kadeta“ iz Kerestura svake godine prisjeća se velika Nikole Zrinskog, pjesnika, bana i vojskovođe koji je u blizini naselja u cilju obrane od Osmanlije 1661. godine dao sagraditi utvrdnu Novi Zrin. Ove godine proslavlja se 400. obljetnice rođenja Nikole Zrinskog, pa je u mjesecu njegova rođenja (3. svibnja 1620.) u Keresturu planirano svečano obilježavanje, koje se zbog mjera suzbijanja širenja koronavirusa neće održati. Predsjednica Udruge Anica Kovač i članovi Povijesne postrojbe „Zrinskih kadeta“ nadaju se da će se pandemija stišati do jeseni, pa bi se mogla održati barem tradicionalna jesenska priredba „Dana Nikole Zrinskog“, a do tada će spomen čuvati pregledavanjem fotografija ranijih priredbi i čitanjem povijesnih sadržaja o Zrinskim.

(beta)

